

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vibybogen

2008

Udgivet af Viby lokalhistoriske Forening

ibybogen 2008

udgivet af
Viby lokalhistoriske
Forening

Eget forlag, Viby J. 2008

Vibybogen 2008.
Årsskrift fra Viby lokalhistoriske Forening
19. årgang

Redaktion:
Tove Glud Rasmussen
Ole Linå Jørgensen
Harry Bjørnbak

Redaktionens adresse:
Viby Bibliotek, Skanderborgvej 170,
8260 Viby J.

Sats og layout:
HB Grafisk
Hasseltoften 62, 8361 Hasselager
Tlf. 86 28 13 21
Tryk: Kongsvang Bogtrykkeri A/S

Oplag: 825

ISSN: 0905-801X

Løssalgspris: 75 kr.

Artiklerne kan frit kopieres med angivelse af kilde.

Fotos:
Hvor intet andet er angivet, er billederne udlånt fra Viby lokalhistoriske Samling

Forside:
Foto fra Kongevej i 1950erne. Frk. Krarup Jensen, overvåget af repræsentanter for Vibys ungdom, samler ind for Dansk Flygtningehjælp, muligvis til Ungarnshjælpen i 1956.

RINDRINGER FRA barndom, skoletid og arbejdsliv er noget, der fylder meget i de fleste menneskers liv, men det er alligevel et fåtal, der har overkommet at nedfælde minderne på skrift. Her har så den nymodens opfindelse, computeren, været en fantastisk hjælp for mange af lidt ældre medborgere i Viby, der har sat sig ind i teknologien og til stor glæde - og lettelse - for redaktionen skrevet løs om stort og småt til dette års udgave af Vibybogen.

Blandt skribenterne er der meget naturligt pensionerede skolelærere, hvis artikler og tegnsætning ikke uventet er til UG med kryds og slange (hed det vist).

Repræsentanter fra andre dele af Vibysamfundet har dog også ydet deres spændende bidrag til bogen i form af artikler om hverdagsliv i et Viby, der ikke er mere.

Tænk, for bare 60 år siden stod der et bindingsværkshus midt i Viby...

God fornøjelse!

INDHOLDS- FORTEGNELSE:

Eigil Hougaard:

Mine år i Viby kommune 7

Uddrag fra retsprotokol:

Vibyborger dræbt af beruset dragon..... 16

Jørn Kvist Hansen:

Hverdagsliv på Kirkevej i 1940'erne..... 19

Artikel fra Aarhus Stiftstidende:

Broarbejde paa Nordbyvej 29

Bent Kærslund Andersen:

Livet på "Marken" (Kærslund)..... 33

Birte Jørgensen og Inge Hansen:

Tur i mindernes verden..... 39

Erik Hall:

Hunden på disken - erindringsglimt fra Viby 43

Tove Glud Rasmussen:

De gamle Vibygårde 49

Ole Linå Jørgensen;

Istandsættelsen af Moesgårds hovedbygning. 60

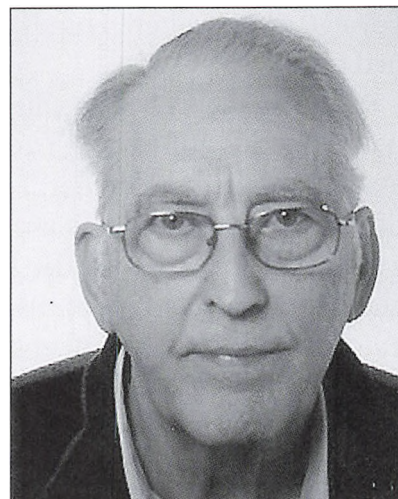
Beretning fra Viby lokalhistoriske Samling.... 64

Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening .. 68

Indholdsfortegnelse over tidligere årsskrifter 70

Eigil Hougaard

Mine år i Viby kommune

Jeg er født på fødselsstiftelsen i Århus i 1926. Vi boede en kort tid i Wilstersgade og flyttede så til De Mezasvej 17, lige over for Kiers Plads.

Jeg fyldte seks år i 1932 og begyndte min skolegang i Læssøesgades skole i april 1933. Her gik jeg til slutningen af 4. klasse. Da flyttede vi til Kongsvang i Viby kommune.

Mens vi boede på De Mezasvej, havde vi en kolonihave på Skanderborgvej. Hele vestsiden af Skanderborgvej næsten helt oppe fra Harald Jensens Plads og til Kongsvang var ubebygget, og her var der kolonihaver.

Med henblik på at få eget hus uden for byen havde far og mor købt en byggegrund på Skovdalsvej 12 - på hjørnet af Kastanievej. Planerne var så langt fremme, at en lokal tømrer havde udarbejdet tegninger til et hus på grunden, men så skete der noget, der be-

virkede, at vi skyndsomt flyttede ud fra byen - købte hus i Regnarsgade 14 i Kongsvang.

Min søster, Inger, havde altid været en del syg. På et tidspunkt blev hun lam i både arme og ben. Lægerne kunne ikke finde ud af, hvad der var i vejen og mente, at hun nok aldrig fik førligheden igen, men anbefalede, at hun kom ud fra byen til friere forhold med masser af frisk luft, lys og sol. Derfor de ændrede planer.

Besøg hos ”klog mand”

Jeg kan fortælle, at efter flytningen til Regnarsgade, opsøgte mine forældre ”Den kloge mand” i Auning, der ikke alene var en klog mand, men også efter hvad jeg fik fortalt veluddannet i Tyskland. Han behandlede min søster en fire-fem gange, og allerede efter første behandling kunne hun ganske svagt

bevæge arme og ben. Hun fik sin fulde førlighed igen.

Regnarsgade 14 var en villa bygget traditionelt i den tids stil engang i 20'erne med stueetage, 1. sal og fuld kælder. I stueetagen var der to stuer, køkken med anretterværelse, wc samt entré. På wc'et var der kun toilettet, ingen håndvask eller andet. På 1.salen var der et forrum med adgang til et soveværelse og et værelse. Med indgang fra forrummet var der et lille smalt "hummer". Det var ikke andet end en skunk, men beklædt med brædder, selvfølgelig uden nogen form for isolering. Der var lige plads til en seng. Det var mit "værelse". Min søster skulle naturligvis have det "rigtige" værelse, hvor der var kakkelovn.

Jeg fik også mit eget værelse. At det var meget lille og uden nogen form for varme, betød ingenting. Det var mit - her rådede jeg. Når far og mor var gået i seng, kunne jeg roligt tænde lyset igen og lægge mig til at læse. Jeg læste ofte til langt ud på natten. Allerede dengang var jeg en læsehest - jeg kunne ikke læse bøger nok.

Den eneste opvarmning i huset var fra en kamin, der stod i den ene stue. Hvis der skulle varmes op i begge stuer, kunne man åbne dobbeltdøren imellem stuerne, eller man kunne nøjes med at åbne for den rist, der var ved kaminen. Man havde også mulighed for at lune lidt på soveværelset, når det var meget koldt, for inden for sovevæ-

relsesdøren var der en lem i gulvet, som kunne lukkes op, og den var anbragt lige over kaminen.

Som man kunne læse, var der ikke noget badeværelse, og wc'et var uden håndvask. Al vask foregik derfor i køkkenet ved køkkenvasken. Et varmt bad var der dog mulighed for at få, når mor havde storvask, og der blev fyret under gruekedlen. Når vandet her var passende afkølet efter brug, var det ganske dejligt at bade her. Badning var dog ikke det helt store problem, for på skolen fik man brusebad efter gymnastiktimerne.

Alt i alt et dejligt hus efter datidens forhold. Vi var meget glade for ændringen fra en lille toværelses lejlighed til denne "pragtfulde" villa.

Skolegang

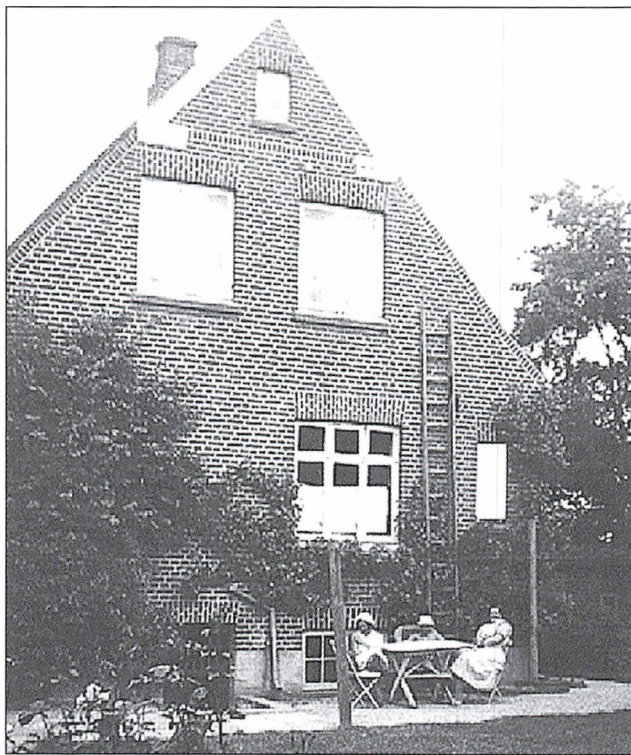
Jeg begyndte min skolegang i 5. klasse i Rosenvangskolen omkring april 1937, og her gik jeg, indtil jeg fik min præliminæreksamen i 1943. Det var en forandring på mange måder.

En af de ting, man først bemærkede, var, at der gik både drenge og piger i klasserne. Det var nyt for mig. I Læssøesgades skole gik pigerne og drengene i hver deres klasser. Dog havde vi fælles skolegård, i modsætning til f.eks. Fjordsgades skole, hvor skolegården var delt i to, en til drengene og en til pigerne. Jeg har som ung lærer undervist på Fjordsgades skole. Man havde på det tidspunkt i

1949/50 stadig pige- og drengeskoler. Jeg underviste også i den periode et par måneder på Christiansgades skole, der var en ren pigeskole.

I 5. Klasse fik jeg lærer Albertsen som klasselærer. Han var lidt streng, og vi havde respekt for ham, men han var også en dygtig lærer, så jeg fik lært noget. Min regnelærer var også en ældre lærer, der var lidt streng, men han var også en dygtig underviser, og da jeg var meget glad for regning og også var dygtig til faget, gik det jo fint.

Efter 6. klasse – i april 1939 - blev jeg oprykket i 1. realklasse. Nu fik vi igen nye lærere, og samtidig fik vi nye kammerater fra Viby skole. Det viste sig hurtigt, at vi fik en rigtig god klasse ud af det.

Vi havde fra starten et utrolig godt sammenhold, og det blev påvirket meget positivt af vore lærere - især Benny Jakobsen og Niels Christian Hansen.

Benny Jacobsen blev vores dansklærer og samtidig vores klasselærer. Hende kom vi til at holde meget af. Hun var et rigtig dejligt menneske. Man glædede sig altid til hendes timer. Niels Christian Hansen, der senere blev skoleinspektør på skolen, havde vi til fysik og geografi. Ham kunne vi også alle godt lide. Til matematik havde vi Asger Nielsen. Han kunne godt være noget sarkastisk og barsk, men han fik os lært noget. Til tysk havde vi Regnar Petersen - skoleinspektøren - som var meget streng og bestemt, men han blev der læst lektier til. Vi turde ikke andet.

Ellers må jeg nok erkende, at jeg ikke hørte til de flittigste elever, hvilket også tydeligt kunne ses på karaktererne og placeringen i klassen. I 1. realklasse lå jeg næstsidst eller tredjesidst i klassen. I starten af 2. realklasse præsterede jeg at ligge sidst til sommerferi-

Regnarsgade 14 set fra bagsiden. Det er min søster, mig og min mor, der sidder ved bordet. Læg mærke til stigen på muren. Jeg mener, det var lovpligtigt at have en sådan stige til brug i tilfælde af brand.

FOTO I PRIVAT EJE.

en. Så bedredes det noget i resten af 2. real-klasse, hvor jeg lå nr. 14 eller 15 af 19 elever.

I 3. realklasse nåede jeg kun at få enkelte karakterer i 1. kvartal (april-sommerferien), idet jeg blev syg. Jeg fik maveblødning og blev indlagt på Århus Amtssygehus, hvor jeg lå i 5-6 uger i maj-juni.

Jeg kom hjem kort før sommerferien, men var ikke mange sure sild værd og begyndte først i skolen efter sommerferien.

Jeg var naturligvis blevet bagefter i løbet af de tre måneder, jeg havde været fraværende. Vi kendte lidt til en lærer, der jævnligt var vikar på skolen - Arne Øjvind Frandsen. Far entredede med ham om at give mig undervisning, først og fremmest i aritmetik og geometri. Det var noget, der battede. Succesen fortsatte i 4. realklasse, og jeg sluttede af med en pæn præliminær-eksamen.

Efter eksamen syntes far, jeg skulle fortsætte i gymnasiet. Jeg gik til prøve på Katedralskolen og blev optaget, men fortrød. Det var ikke almindeligt, at en søn af en portør ved DSB gik i gymnasiet. Jeg syntes ikke rigtig, at jeg hørte hjemme dér, og da jeg heller ikke kunne se, hvordan jeg skulle kunne få råd til senere at fortsætte på universitetet, stoppede jeg her og søgte andre veje.

Flytning til Viby

April 1940 flyttede vi fra Regnarsgade til Brorsonsvej 3. Jeg var da 13 år. Vor baghave

her gik næsten op til Kongevejen. Der var kun en smal strimmel af en anden have mellem os og vejen.

Her oplevede jeg 9. april 1940. Det første, jeg husker, er de tyske fly, der kredsede rundt over byen og omegnen. De fløj 3 og 3, de var mørke i farven, og for mig så de truende ud. Jeg kan endnu huske fornemmelsen af gåsehud, som jeg fik over hele kroppen, når de fløj over. Det var naturligvis også de voksnes dystre holdning, der påvirkede mig.

Jeg gik i skole som sædvanlig, men der blev ikke megen undervisning den dag. Lærerne var meget alvorlige og forsøgte at forklare os lidt om, hvad det var, der foregik. Hvor godt det lykkedes, husker jeg ikke, men den dystre stemning fik vi fat i. Vi forstod, at det, der skete, var alvorligt for os alle.

Samme eftermiddag, eller det var nok dagen efter, rullede så de tyske kolonner af militærkøretøjer op ad landevejen (Kongevejen) i Viby. Jeg stod i vores baghave og betragtede den tyske fremrykning. Det var et deprimerende syn. Den spænding, der altid var, hvis man mødte danske soldater, var der overhovedet ikke.

I den første tid mærkede vi ikke meget til besættelsen. Det, vi først og fremmest kom til at mærke, var rationeringen. Ikke fordi vi manglede de almindelige fødevarer i Danmark, men fordi tyskerne "stjal" mange ting fra os - mest landbrugsvarer, som vi havde

meget af - mælk, smør, ost, kød, korn o.s.v.

Når jeg skriver "stjal" skal det ikke helt forstås, som vi normalt bruger ordet. Tyskerne krævede blot ind. En del af varerne betalte de, men det var med pengesedler, som de for en stor del selv havde trykt i Tyskland, og som egentlig var helt værdiløse. De fleste varer betalte de ikke - de fik dem på kredit - og skulle så betale senere. Den betaling blev det jo lidt småt med. Vi fik dog visse varer fra Tyskland, bl. a. kul.

Der var selvfølgelig nogle varer, der hurtigt

blev mangel på - det var varer, som vi selv købte i udlandet - f.eks. kaffe.

Margarine blev også ret hurtigt en mangelvare, for det lavede man også af indførte råvarer - f.eks. palmeolie, kokosolie og hvalolie.

Det skal dog siges, at vi aldrig i Danmark kom til at sulte, som man gjorde i mange andre lande. Det kunne sommetider knibe med at have tilstrækkelige rationeringsmærker til at købe rugbrød for, men der var altid nogle familier, som ikke brugte deres rugbrødsmærker, og så hjalp man hinanden. Mange brugte slet ikke deres ration af havregryn op. Så jeg fik lært at spise havregrød under krigen. Det var den sædvanlige morgenmad de fleste morgener, og så spiste man ikke så meget rugbrød.

Mørkelægning

En anden ting, som betød meget i det daglige, var mørkelægningen. Man måtte ikke tænde lys nogen steder uden først at have trukket for, så intet lys kunne slippe ud. Lys fra en by kunne vejlede de "fjendtlige" flyvere til at finde frem til deres mål, så derfor skulle der være mørkt alle steder. Det var især vigtigt for byernes vedkommende, hvor det også var nemmest at kontrollere, at man overholdt bestemmelserne. På landet tog man det ikke så højtideligt. Jeg har besøgt

Min far, mor og mig fotograferet foran huset på Brorsonsvej 3.

FOTO I PRIVAT EJE.

mange kostalde i krigens tid, men jeg har aldrig set en, der var mørkelagt.

Der blev indført legitimationskort under krigen. Alle skulle bære dette på sig altid. Det var dog forholdsvis nemt at skaffe sig falske beviser, da der kom gang i modstandsbevægelsen, fordi det var de danske myndigheder, der skulle udstede dem, og der var jo altid mulighed for at finde hjælpere til modstanden mod tyskerne i den danske administration.

Lejrskoleophold på Mols

I 1940 havde vi en dejlig oplevelse på trods af de mørke tider. Vi skulle på lejrskole.

Lejrskole var vist et nyt fænomen, måske var vi det første hold fra skolen, der skulle prøve det. Det er jeg dog lidt usikker på.

Men vi skulle i hvert fald på lejrskole i Fuglsølejren på Mols. De to lærere, der skulle med, var Benny Jakobsen og Niels Christian Hansen.

Det var en helt ny måde at få undervisning på, og vi lærte også de to lærere at kende på en helt ny måde.

En af vore kammerater var kun med et par dage. Hun led så frygteligt af hjemve, at hun græd sig i søvn om aftenen. Hendes forældre

Fra besøget ved Knebeldyssen. Siddende forrest fra venstre: Erik Jonathansen, Svend Nielsen, Benny Jakobsen. Ovenover fra venstre: Alf Ankjær, Vagn Nielsen, Ib Andreassen, Eigil Hougaard, Hother Nielsen, Thøger Olesen og siddende på stenen Uffe Væde.

FOTO I PRIVAT EJE.

hentede hende derfor hjem. Vi andre havde en pragtfuld uge med besøg i omegnen. Vi besøgte Vistoft Mølle, som stadig arbejdede på god gammeldags manér, og tvillingegårdene i Vistoft. Vi var på Helgenæs, hvor vi besøgte Dragsmur og Ryes Skanser og også besøgte Ellemandsbjerg (99 m). Vi var på besøg i Ebeltoft, hvor vi så tangdigerne, rådhuset, Farvergården m.v. Vi var ligeledes ved Knebel, hvor vi så Poskær Stenhus, også kaldet Knebel Dyssen, en gammel stenhøj. Vi var ligeledes på tur til Kalø Slotsruin.

Ugen var i det hele taget så sprængfyldt med oplevelser, gode oplevelser, så jeg mindes stadig denne uge med megen glæde. Vi blev også rystet godt sammen på grund af disse oplevelser, og det var nok også en medvirkende årsag til at sammenholdet i klassen blev så godt.

Konfirmation i Sct. Pauls kirke

Den 29. september 1940 blev jeg konfirmeret i Sct. Pauls kirke i Århus. Det ønskede jeg, fordi FDF 2. kreds var knyttet til denne kirke.

Det behagede ikke Regnar Petersen, min skoleinspektør, fordi det betød, at jeg ikke kunne nå at være tilbage til skolen til næste times begyndelse. Det var også så uheldigt, at det netop var en tysktid, hvor jeg kom ind midt i timen.

Konfirmationen foregik som sagt den 29. september 1940. Sådant dato husker man, men skulle jeg gå hen og glemme den, har jeg et minde om dagen. Jeg har en sølvspiseske i Bernstorffmønster med datoen indgraveret bagpå. Det var en gave fra tante Stine. Gavebordet var beskedent. Der var foruden skeen, en feltflaske, en pung, et par bøger og enkelte andre småting, ingen penge.

Den ene af bøgerne kan jeg bedst huske. Det var dengang en karakteristisk konfirmationsgave - Rudolf Bruhn: "De Seks". Den fik jeg for øvrigt af vores købmand Th. Tinning.

Det var en ren familiefest. Der var mine bedsteforældre, tante Stine, far, mor, min søster Inger, faster Grethe, faster Dora, onkel Magnus og hans kone tante Grethe. Det var vist det hele.

Det foregik hjemme - på Brorsonsvej - og mor lavede naturligvis selv maden. Det var helt sædvanligt at holde konfirmation på den måde for de allerfleste.

Dagen efter konfirmationen havde vi "Blå Mandag" - fredag. Vi løb lidt sammen nogle stykker, men man brugte ikke at tage til byen som i dag. Der var heller ikke rigtig penge at give ud, for vi havde stort set ingen.

Ungdomsgilder og "bytte koner"

Så fulgte ungdomsgilderne. De fleste foregik i det hjemlige miljø. Der var kaffebord med alskens dejlige sager til. Derefter legede vi små selskabslege.

En af de mest yndede var "at bytte koner". Drengene placerede sig rundt om i stuen, og pigerne gik uden for og valgte numre fra 1 og opad. Når de kom ind, blev lyset slukket, og så kaldte vi efter tur på et nummer. Den pige, der havde nummeret, famlede sig frem og satte sig på skødet af den, der havde kaldt.

Det foregik i al ærbarhed. Det højeste, der kunne være tale om, var at stjæle et lille uskyldigt kys. Der skulle altid være en dreng mere end pigerne i denne leg, så bolden rullede videre, og pigerne byttede plads. Når man havde fornemmet, hvem der havde hvilke numre, standsede legen. Så placerede pigerne sig, drengene gik uden for og valgte numre, og så var rollerne byttet om.

En aften gik hurtigt. Inden vi så os om, skulle vi have dessert, og så var det tid at vende næsen hjem. Det var ikke velset, hvis man kom senere hjem end kl. 12.

Forældrene til tre eller fire kammerater

sluttede sig sammen og holdt en fest. Det foregik på Viby hotel, hvor der var kaffe-bord, dans, selskabslege og sluttedes af med dessert. Det var en ganske festlig aften.

Det var nogle af de mere velbeslåede forældre, der havde arrangeret det, for det var naturligtvis et noget dyrere arrangement. Jeg kan huske, at den ene af arrangørerne var Svends far. Han var rutebilejer og kørte ruten fra Viby til Århus. De boede på Viby Torv.

Det var for øvrigt Svend og Aksel, der blev mine bedste kammerater. Aksel boede på Brorsonsvej 4, og vi fulgtes normalt i skole.

Jeg havde også en anden god kammerat, nemlig Ib. Han boede på Kongevejen lige

skråt bag ved os. Hans far var repræsentant for et eller andet firma. Han havde i hvert fald bil, og de sad nok lidt bedre i det end flertallet af os andre i klassen, men de var altid meget gæstfrie og venlige. Her kom jeg tit. Vi havde nemlig en fælles interesse, radio. Vi hyggede os med små eksperimenter. Han havde allerede dengang en fler-lampers radio på sit værelse.

Aksel, Svend og jeg holdt kontakt med hinanden nogle år efter skoletiden. En overgang mødtes vi en gang om ugen og læste engelsk sammen. Vi købte nogle antikvariske bøger for gymnasiet, oversatte og samtalede på engelsk. Det gav vel lidt øvelse, selv om der

Skolefest (3. real, 1943) i Folkets Hus i Amaliegade i Århus. Der spillede "Fastelavnsgildet".

Forrest sidder fra venstre Erik Jonathansen, Ronald?, Thøger Olesen.

Bagved fra venstre: Eigil Hougaard, Viggo Petersen, Karen Mathiassen, Uffe Væde, ??, Dorthé Larsen-Ledet, Alf Ankjær, Minna Mortensen, Hother Nielsen, Ejner Hedegaard, Svend Nielsen.

FOTO I PRIVAT EJE.

ikke var nogen til at rette vore fejl, og vi hyggede os vældigt med det.

Ib tabte jeg forbindelsen med efter nogle år. Mange år senere, det har været omkring 1965-66, hvor jeg i mellemtiden var blevet radioamatør, mødtes vi i æteren, og vi blev klar over, at vi havde gået i skole sammen.

Siden da og til Ibs alt for tidlige død af en blodprop holdt vi forbindelse med hinanden via radioen og et brev af og til, og vi havde mange gode stunder sammen ved mikrofonen.

Den første luftalarm

Jeg husker også den første luftalarm. Det var med at komme i kælderen i en fart, da sirenerne lød, men efterhånden sløvedes man, fordi der jo aldrig skete noget. Der var kun tale om overflyvninger, ikke om angreb. Min far og jeg vænnede os til at gå ud i haven for eventuelt at se flyverne, der kom over. Men det kunne let være gået galt - en frostklar nat med fuldmåne stod vi også under en alarm og kikkede op i himlen efter et par flyvere, vi kunne høre. Det var ikke en almindelig overflyvning, og pludselig hørte vi den fløjtende lyd af en bombe på vej ned gennem luften. Inden vi nåede at reagere, sprang den kun ca. 300-400 meter fra os. Vi kom ned i beskyttelsesrummet i en fart, men der skete ikke mere.

Dagen efter viste det sig, at bomben havde

ramt et hus i nabolaget. Det var en fuldtræffer - huset var helt jævnet med jorden.

Heldigvis var der ingen hjemme den aften. Jeg tør slet ikke tænke på, hvad der kunne være sket. Bomben faldt nemlig meget tæt på Viby Gasværks store beholder. Hvis bomben havde ramt gasbeholderen, kunne det let være blevet en meget alvorlig ulykke.

Rygtet sagde, at en engelsk bombemaskine var blevet angrebet af en tysk jager og derfor havde lettet sig for at slippe væk.

I vinteren 1942 gik jeg på kursus i Røde Kors og fik lært det, vi kalder Første Hjælp, altså at lægge forbindinger på sår, sætte benskiner på et brækket ben, give kunstigt åndedræt, og jeg fik lært at bruge en gasmaske.

Afsked med Viby

I det efterår fraflyttede vi også Viby kommune. Vi flyttede til Åby kommune - Åbyvej 63, så her slutter mine oplevelser i Viby kommune næsten.

Efter ansøgning fik jeg nemlig tilladelse til at fortsætte min skolegang i Rosenvangsskolen, således at jeg kunne få min eksamen her i februar-marts 1943. ■

Vibyborger dræbt af beruset dragon

Natten mellem den 5. og 6. januar 1711 fandt en grim forbrydelse sted på en gård i Århus. En dragon fra Århus, Mikel Clausen, blev mistænkt for at have ombragt Jens Jørgensen, Viby.

Her følger en gennemgang af retssagen.

Regimentfeltskærer Anton Georg Hasding startede retssagen med at give en udførlig beskrivelse af Jens Jørgensens lemlæstede lig, der blev fundet i hans vogn på Adelsvejen mellem Århus og Viby.

Beskrivelsen, som blev ført til protokols, lyder som følger:

Et halv finger langt hug i panden forefandttes, og oven i hovedet et så dybt hul, at man kunne se det bare kranium. Et dybt hug, muligvis forårsaget af en sabel eller pallask, havde næsten skilt højre arm fra kroppen.

Derudover var et langt hug på højre skulderblad gået igennem alle klæderne uden dog at gøre skade på kroppen.

Ved visitationen fandtes på liget kun en enkelt skilling i en pung.

Vidneforklaringer

Søren Christensen Ladefoged, Århus, fortalte, at sigtede, Mikel Clausen, om formiddagen den 5. januar var kommet ind i hans gård og havde bedt om at få lov til at sætte

sin hest i stalden hos ham, mens han forrettede nogle ærinder i byen. Han fik tilladelsen og vendte tilbage igen hen mod aften.

Lidt tidligere på aftenen var afdøde Jens Jørgensen ankommet til vidnets hus, hvor de begge sad og drak en pot øl eller to - dog ved hver sit bord.

Da consumtionsbetjenten kom på kontrolbesøg ved 6-tiden, hjalp han Jens Jørgensen op på hans vogn og fulgte ham ud gennem porten. Mikel Clausen blev siddende og drak for endnu en skilling øl, inden også han forlod lokalet.

Vidnet blev spurgt, om han havde overhørt en fra anden side påstået ordveksling mellem afdøde og Mikel Clausen gående ud på, at Mikel Clausen skulle have påstået, at en stor del af Vibys mænd var nogle værre nøller, og at hovedet burde hugges af dem allesammen.

Vidnet mindedes ikke at have hørt ovennævnte samtale. Ej heller mente han at have hørt, at consumtionsbetjenten skulle have sagt til afdøde Jens Jørgensen, at han ikke ville lave nogen handler eller aftaler med ham, thi han mente, at han var så svag, at selv slagterens dreng kunne ordne ham til hver en tid.

Vidnets manglende hukommelse fik fuldmægtigen til at spørge, om der havde været andre personer til stede i stuen den pågældende aften.

Det havde der ikke, svarede vidnet, bortset fra en liden pige, der stod og tappede øl.

Fuldmægtigen borede videre i sagen og spurgte om Mikel Clausen, mens han var udi hans hus, havde opført sig pænt og ikke havde haft nogen uenighed enten i ord eller gerninger med nogen af de tilstedeværende.

Hertil svarede vidnet, at han ikke havde yderligere at sige end det, han allerede havde sagt.

Dernæst blev consumtionsbetjent ved Brobjergs port i Århus, Jacob Jensen, afhørt.

Han fortalte, at han den omtalte aften havde været inde i Søren Christensen Lædefogeds hus, hvor også Jens Jørgensen og Mikel Clausen sad ved hver deres bord og drak noget øl.

Jens Jørgensen betalte ham fire skilling, som han var ham skyldig og bød ham endda på en øl. Consumtionsbetjenten takkede nej og sagde, at han skulle hjem. Dette fik Mikel Clausen til at sige til Jens Jørgensen, at han da også burde tage hjem til konen og børnene i Viby og ikke sidde og nølle så længe i købstaden.

Udtalelsen fik Jens Jørgensen til at fare op og slå i bordet og rasende sige, at der aldeles ingen nøller var i Viby, og at alle var raffinerede mænd.

Consumtionsbetjenten følte sig nu nødsaget til at irrettesætte Jens Jørgensen og sagde, at han da ikke kunne tillade sig at slå

sådan i bordet, for han var en slapsvans, som selv Rasmus Slagters dreng nemt kunne klare...

Fuldmægtigen kaldte nu Mikel Clausen frem og spurgte, om det var korrekt, at han dagen efter den grufulde hændelse var kommet ind til Århus og ville over til Kalundborg med en Samsøbåd.

Mikel Clausen bekræftede dette og sagde, at han ganske rigtigt var kommet ombord på båden og også kommet et stykke ud på bugten, men her var de blevet indhentet af en anden båd, som han var blevet overført til og senere herfra ført i land hen under skoven ved Marselisborg Strand.

På spørgsmålet om han ikke skulle have vist pas for at komme ombord, svarede han, at han da ikke havde hørt noget om, at der var indført pligt til at fremvise pas for byfogeden, hvis man ville sejle ud.

Mordvåbnet?

En ekspert, borger udi Århus, Mikel Nielsen, fortalte, at han den 7. januar var indkaldt til birkefogedens hus, hvor også dragon Mikel Clausen var til stede. Denne blev befalet at udtrække sin kårde eller pallask, og ved nærmere undersøgelse viste det sig, at der var rester af blod på begge sider af klingens.

Adspurgt om, hvorfra blodet stammede, svarede Mikel Clausen, at det da bare var en smule rust. Denne påstand blev dog straks i-

mødegået af eksperten, der ikke var i tvivl om, at det var blod.

Afgørelsen

Et udvalg på otte ansete borgere fra Århus-egnen afgjorde ”så sandt Gud hjælpe dem, at de havde gjort deres alleryderste flid med at udspørge sandhed af de førte vidner og bevisligheder”, at dragon Mikel Clausen var den dræbte Jens Jørgensens rette banemand.

Hvad der derefter skete med Mikel Clausen vides ikke, men efter datidens skik var henrettelse vel den eneste udgang på dramaet.

KILDE: Retsprotokol for Marselisborg Birketing i-6. 1708-1713.

Jørn Kvist Hansen

Hverdagsliv på Kirkevej i 1940'erne

Jørn Kvist Hansen er født i 1939 på Fødselsanstalten i Århus og boede på Kirkevej 3 fra 1941 til 1949. Her er hans beretning om tilværelse for ca. 60 år siden, der er så vidt forskellig fra de forhold, vi lever under nu.

Ægteparret Jørn og Ingrid Kvist Hansen har siden 1966 boet i Dybbøl i Sønderjylland.

Huset på Kirkevej 3 i Viby var i den periode, vi boede der, kommunalt ejet. Der var to lejligheder i huset, hvor vi boede i den ene og familien Lund i den anden. Begge familier flyttede ind i huset næsten samtidig.

Vi kom fra en lejlighed på Skanderborgvej 132 i Kongsvang, og jeg husker nogle ting om selve flytningen, bl.a., at vores onkel Peter var os behjælpelig med selve flytningen, idet min far, der havde været maskinpasser på Viby Savværk, ved en ulykke det samme år mistede sin højre arm næsten til albuen, så han var ikke mobil til at tage fat

på større og tungere ting, så alt det store og tunge, det klarede onkel Peter og chaufføren.

Efter ulykken var der ikke mere arbejde til min far på Viby Savværk, og der gik et års tid, inden han fandt nyt arbejde. Denne gang var det ved papir en gros firmaet Schade & Co. i Mejlgade i Århus, hvor han blev bud og kørte rundt til kunderne med papirvarer. Han var hos Schade & Co. i ca. fire år indtil firmaet flyttede alle sine aktiviteter til Skive.

Min far blev senere ansat som arbejdsmand ved Viby Kommune, og han var her med til at lave det nye stadion på Vestre Kongevej, genopretning af Høskoven samt andre kommunale opgaver.

I en periode, hvor der ikke var så meget arbejde ved kommunen, passede han Viby Andelsboligforenings nyerhvervede arealer, der senere kom til at danne rammerne omkring Stenkildeparken, Vestergårdsparken og Grønnegården.

Inden han vendte tilbage til Kommunen, ville han prøve at komme ind som maskinpasser igen på en trævarefabrik. Det startede med noget genoptræning på et værksted i Århus, og netop som han skulle være færdig, var han igen uheldig og fik læderet sin tom-meltot så meget at han ikke længere turde arbejde ved maskiner.

Mor og lometørklædefabrikken

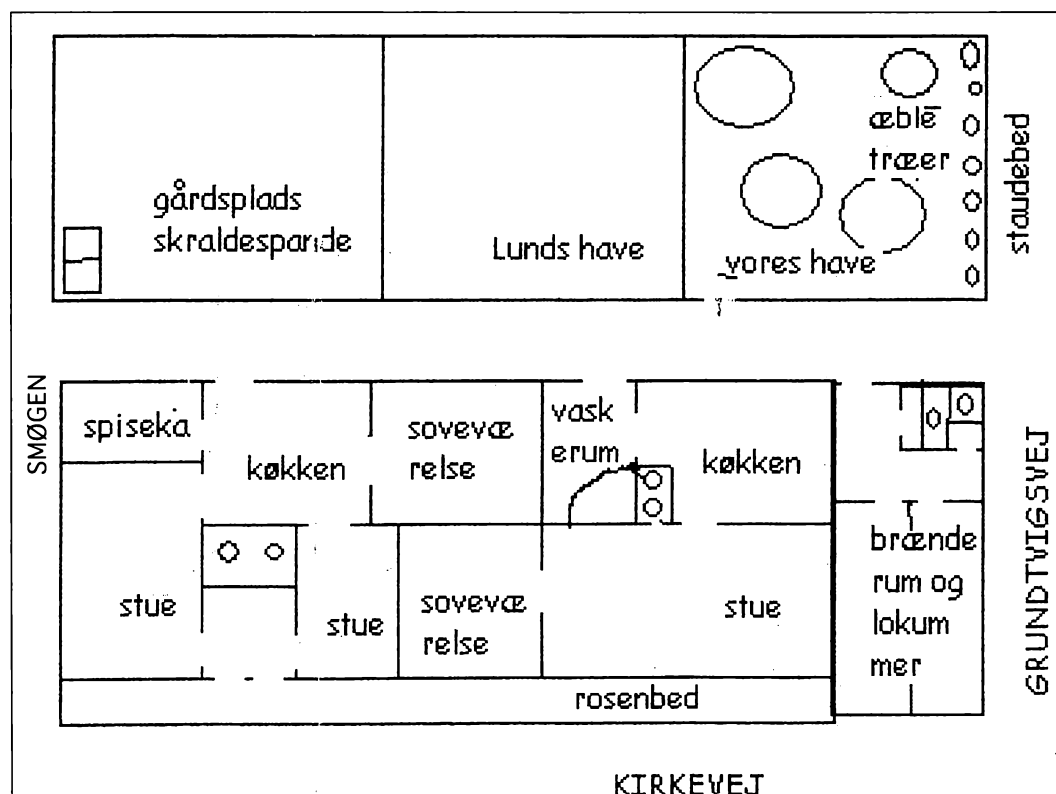
Min mor var frem til 1947 hjemmegående, hvilket var meget normalt dengang. Men for

at holde økonomien i orden tog hun dette år arbejde på N.P. Knudsens Lometørklædefabrik. Den lå på hjørnet af Terp Skovvej og Christian d. X's vej. Her var hun først stryggerske og senere syerske.

Hun blev i firmaet i 25 år og gik derfra direkte på folkepension.

Lejligheden

Vores lejlighed bestod af et køkken, en stue og et soveværelse. I et fælles udhus var der to brændselsrum og i starten et lokum med

Grundplan af hele huset, der lå på hjørnet af Kirkevej og Grundtvigsvej. Smøgen var tilkørselsvej til baggårdene for ejendomme, der lå med facaden/adressen ud til Kongevej.

tønde. Senere blev der lavet et lokum mere, så hver familie havde sit.

Jeg kan endnu huske, at vognmand Kristoffersens hestevogn kom en gang om ugen, eller måske var det efter behov, og hentede de fyldte tønder. Det var i øvrigt samme vognmandsfirma, der sørgede for tømning af skraldespande.

Da vi flyttede ind, bestod familien foruden min far og mor også af min søster Else, der var ni år ældre end mig. Mine søstre Ingelise og Anne-Grethe er kommet til i henholdsvis 1941 og 1945.

Køkkenet i vores lejlighed var stort med komfur og køkkenbord og yderligere plads

til spisebord med fire stole og en sovesofa, hvor min søster Else sov.

Stuen havde 4-fag vinduer ud til Kirkevej og var ca. 6 meter lang og 3 meter bred. Man kom derind gennem en dør fra køkkenet. Fra stuen gik en dør ind i soveværelset, som havde 2-fag vinduer. I alt havde vi ca. 40 kvadratmeter.

Over hele huset var der loft, et stort rum uden nogen form for inddeling.

Det var ret besværligt at komme derop, men alligevel blev der altid sat et fad risen-grød op på loftet til nissen juleaften, og på forunderlig vis var fadet altid tømt næste morgen.

*Vibygårds
stuehus,
Kirkevej 3
(matr.nr. 24a)
fotograferet i
1949.*

*De første fire
vinduer fra
højre var vores
stue, de næste to
vores
soveværelse.*

Foran huset, langs med Kirkevej, var der intet fortov, men et blomsterbed langs hele huset. Ud for vores seks vinduer var der plantet roser, det så kønt ud, når de stod i flor. Bedet var ud mod vejen yderligere begrænset af et lille trådhegn, der holdt folk lidt på afstand, så de ikke lige kunne kigge ind af vinduerne.

Udover lidt persille og radiser dyrkede vi ikke grønsager i vores del af haven, men Lund dyrkede kartofler, kål, porrer m.m.

Jeg husker en efterårsdag, hvor jeg stod i vaskehusdøren, at jeg fik øje på et dyr inde i Lunds porrekule. Jeg kaldte straks på min mor for at vise hende den ”søde kattekillling”, som sad og gnavede af porrerens blade. Da hun kom ud for at se dyret, skyndte hun sig at smække døren i, for hun skulle ikke nyde noget af at have sådan en stor rotte ind i huset!

Familien Lund bestod af hr. og fru Lund, jeg husker ikke fornavnene, og deres fem børn: Ingrid, Anne-Marie, Max, Peter og Frida.

Peter var nok den, jeg havde mest med at gøre. Han var knap et år ældre end mig, men i skolen kom vi til at gå i samme klasse.

Egentligt var det ikke det helt store venskab, der blev udfoldet mellem familierne, hverken mellem de voksne eller os børn. Jeg havde selv fundet en god kammerat, der hed Jørgen og boede lige om hjørnet på Konge-

vej. Hans far var forretningsbestyrer i ”Kødforsyningen”.

Der skete altid spændende ting i den forretning, hvortil der var et stort køkken, hvor fru Lauridsen kokkererede med alverdens delikatesser. Da vi blev lidt ældre, fik vi også lov til at hjælpe med ting, vi kunne klare. F.eks. husker jeg, at vi hjalp til med at skifte ud i røgeovnen i kælderen for mange slags pølser, skinker m.m.

Masser af legekammerater

I kvarteret omkring Kirkevej boede der familier med mange børn i alle aldre. I Kirkevej 2, der også var et kommunalt ejet hus, boede der en overgang 3 familier med tilsammen 11 børn. I nr. 8 var der 2, og senere blev det til fire, da en anden familie i huset fødte tvillinger.

I præstegården flyttede der også en dreng ind, da der i 1946 flyttede en ny præstefamilie ind. Præstegårdens mødelokaler og store sal var i en lang periode under og lige efter krigen omdannet til beboelser for nødstedte familier, og her var der naturligvis også mange børn.

I 1942 stiftedes Viby Andelsboligforening. Foreningens første byggeri var på Grundtvigsvej, som næsten nabo til os. Her kom nye familier med mange børn. Der var derfor altid aktiviteter, især på Grundtvigsvej, hvor der kunne spilles alle slags boldspil.

Besættelsen

De første år, vi boede på Kirkevej, var der jo under den tyske besættelse, men vi børn mærkede i det daglige ikke meget til det. Der var dog en del tyske soldater i Viby, idet der gik vagter ved de to jernbanebroer på henholdsvis Kirkevej og Grundtvigsvej, og her på Grundtvigsvej, lige før broen, havde tyskerne en mandskabsbarak.

Af episoder fra krigen kan jeg huske flere tydeligt. Den ene var en dag, hvor de tyske soldater holdt øvelse. Det foregik bl.a. hen ad Grundtvigsvej, og de kom så tæt på os, at de på et tidspunkt lå i vores staudebed langs med vejen og skød med løst krudt.

Det med løst krudt havde jeg forstået sådan, at det var rigtig krudt (patroner), der blev fyret af og derved blev løse.

Den dag, de holdt øvelse, fjernede jeg mig ikke mange centimeter fra min mor inde i køkkenet, men lidt nysgerrig var jeg dog, og kravlede op på køkkenbordet, så jeg gennem vinduet kunne se soldaterne i staudebedet, når der var pause i skydningen. Lige så snart de begyndte at skyde, var jeg hurtigt nede på gulvet igen og fik min mor i hånden.

En anden episode var nok mere alvorlig. Den foregik en søndag eftermiddag midt om sommeren. Mine forældre var på en heldags udflugt med min fars nye arbejdsplads til Skive, hvor de blandt andet skulle se det sted, hvor firmaet senere flyttede ind. Vi tre

børn skulle altså være alene hjemme. Else, som var en stor veludviklet pige, har nok været 13-14 år på det tidspunkt og var altså gammel nok til at passe sine to søskende.

Vi havde fået nogle penge, så vi kunne komme en tur i Zoologisk Have. Turen foregik naturligvis til fods.

Vi havde en dejlig dag med mange spændende oplevelser i haven. Da vi på vej hjem passerede den tyske mandskabsbarak på Grundtvigsvej, blev Else tiltalt af et par af soldaterne, som sad udenfor barakken og nød det gode sommervejr. Hun lod dog som ingenting, og vi fortsatte mod hjemmet. Men soldaterne var åbenbart ikke tilfredse og rejste sig og fulgte efter os til Kirkevej. Vi skyndte os ind, låste dørene og rullede gardinerne for. Min lillesøster var meget bange og græd. Jeg selv havde det heller ikke godt.

Soldaterne bankede flere gange på døre og vinduer, da de opdagede, at vi var alene hjemme. Belejringen varede nok fem-seks timer, så de tyske soldater var meget ihærdige. De blev dog ved mørkets frembrud hentet tilbage til barakken af en tysk officer.

Den nat, Lystagers fabrik blev schalburgteret i 1944, var bragene fra eksplosionerne så høje, at alle vågnede, og få sekunder efter faldt en stor rude ned på gaden lige ved siden af, hvor vi boede. Der blev talt om, at trykket fra bomberne var så stort, at det fik ruden til at falde ned på gaden.

I forbindelse med min søster Anne-Grethes fødsel i februar 1945 var Ingelise og jeg i en længere periode på "ferie" hos min fars onkel og tante, der boede på Kirkevej 21. Den nord/sydgående hovedbanestrækning gik lige forbi deres baghave, og vi var ved krigens slutning vidner til mange sabotager mod tyske troppe- og transporttog, sommetider så tæt på huset, at vægge og vinduer dirrede. Ingelise og jeg kravlede ned under dynen, hvor vi gemte os, til situationen var afklaret.

Skolegang i Viby Skole

1. april 1946 begyndte jeg at gå i skole i den gamle Viby Skole i 1.b. Vi var omkring 30 elever og fik lærer Johan Clausen som klasselærer. – Det var ellers lidt af en omvæltning, at hele eftermiddagen nu gik med skolegang.

Skoleåret startede ikke med fuldt skema, idet der stadig efter krigen var begrænsninger på mange varer, således havde skolen (kommunen) problemer med brændsel til opvarmning af lokalerne. Jeg tror, der gik næsten en måned, før skolegangen kom ind i normal rytme, og skoledagen blev afviklet efter skemaet.

Tilskud til lønnen

Min fars løn som bud var ikke stor, og det kneb derfor mange gange med, at vi kunne

få råd til forskellige ting, bl.a. manglede vi ofte brændsel - ikke kun af rationeringsmæssige grunde, men også ofte på grund af vor egen økonomi.

Et kreativt sognerådsmedlem foreslog derfor min far, at han kunne hente de store træerødder, som stod tilbage efter at træerne på Vestre Kongevej var blevet fældet ved vejens omlægning. Han skulle selv grave dem fri af jorden, tage dem op og transportere dem hjem, hvor vi så kløvede og flækkede dem. Jeg skulle naturligvis hjælpe, og mit arbejde bestod i at holde mejslen eller kilen, mens min far slog på den, til den sad fast i roden.

Jeg har ofte senere i livet, når jeg har trykket på knappen, så oliefyret startede, tænkt på, hvor besværlig hverdagen kunne være for bare 60 år siden.

Pastor Granilds avis

Præstegården havde jeg gennem hele tiden, vi boede på Kirkevej, kontakt til flere gange.

Det første, jeg husker, er, at vi i 4-5 års alderen hjalp avispigens med at uddele aviser lige omkring, hvor vi boede, og der blev altid konkurreret om at måtte gå ind til pastor Granild med avisen, for her ringede vi på, og hvis det var præsten selv, der kom ud og lukkede op, fik budet altid en småkage eller et bolche. Var det derimod fru, der lukkede op, blev vi belærte om, at vi skulle bruge

brevsprækken, som hun så viste os, hvor var.
Da Gaarn Larsen flyttede ind, kom der en
ny dreng til. Svend hed han og var lidt ældre
end jeg selv, men han var meget flink, og jeg

blev tit inviteret med op på hans værelse,
hvor vi legede med al hans fine legetøj.

Senere var Svend og Preben Kvist fra Kir-
kevej 8 (vi er ikke i familie) medvirkende til,

1.b. 1946. Det var her, min skolegang begyndte i 1946.

Stående i døren: Lærerne frk. Erna Pedersen og J.L. Carlsen.

Bageste række f.v.: Winni Holme, Grete Schmidt, Conni Jensen, Frits Pedersen, Inga Lindal Henriksen, Jørgen Nielsen og ukendt.

Stående i mellemrækken: "Lille" Mads, Bent Pedersen, Hanne Clausen, Jenny Mortensen, Elly Burchardt, Alice Christiansen, Birgit Mathiasen, Liddy Christensen, Kirsten Andersen, Bodil Rasmussen, Hanne Clausen.

Siddende: Preben Vestendahl Nielsen, Jørn Kvist Hansen, Peter Lund, Leon Hansen, Erik Mikkelsen, Kurt Bertelsen, Otto Clemens, Fredy Johansen, Svend Erik Pedersen og Ingvard Ingvarsdén.

Det var vores klasselærer, Johan Clausen, der fotograferede.

at jeg blev ulveunge ved de grønne spejdere. Jeg var i øvrigt grøn spejder (KFUM-er) indtil 1961, hvor mit arbejde forhindrede mig i at deltage i spejderarbejdet, og jeg meldte mig ud af korpset.

Den dag i dag (2007) har jeg stadig kontakt med flere af mine spejderkammerater fra dengang. Inden jeg blev ulveunge, var jeg dog igennem en tid i en nystartet afdeling, som hed YA (Yngste Afdeling) som jeg tror, var en afdeling under FDF. Det blev iøvrigt aldrig den helt store succes i Viby.

Præstegården var mødested for meget af ungdomsarbejdet. Vi mødtes dér om sommeren og kørte på cykel ud til Høskoven. Om vinteren brugte vi lokalerne til møder, indtil ca. 1951, hvor vi rykkede op i et klasseværelse på Viby Skole.

Efter Gaarn Larsen var flyttet ind i præstegården, fik jeg meget tid til at gå derovre, idet en anlægsgartner med efternavnet Gravengaard fra Randers-kanten skulle lægge hele den store præstegårdshave om, og han havde til tider brug for hjælp, hvor jeg så trods mine kun syv år godt kunne give en hånd med ved forskelligt arbejde. En af de sjove oplevelser, som jeg husker fra den tid, var, at der skulle plantes ca. 100 stk. liljekonvaller som afgrænsning mellem nøddehegnet og en ny græsplæne ud mod Bjørnbaksvej.

Mit arbejde bestod i at hente planterne

hen til hullerne, som Gravengaard lavede, vel at mærke uden at der knækkede blade af planterne. Lønnen var ved denne her opgave en øre pr. plante, jeg hentede, men jeg skulle betale to øre pr. blad, som knækkede af under transporten hen til hullet. Da arbejdet var færdigt, var det desværre mig, der skulle betale Gravengaard!

Jeg har senere overfor mine egne sønner brugt dette aflønningssystem, når arbejdet krævede særlig forsigtighed. Der gik dog ikke lang tid, før de opdagede, at de ikke tjente noget og derfor ikke ville hjælpe mig på de betingelser.

Gravengaard havde en motorcykel, Royal Enfield, med sidevogn til varer. Jeg var tit med ude at hente forskellige planter, buske og små træer.

Den nye græsplæne voksede op og skulle jo så efterhånden slås. Det var gennem flere år Svends og mit arbejde at slå den. Det forgik med håndskubber, hvor en af os trak i en snor og den anden styrede og skubbede ved håndtaget. Det kunne tage flere dage at slå den store plæne, men når vi så var færdige, fik vi fem kroner hver - et af de bedre stykker arbejde i byen.

Foruden den store græsplæne var der også en mægtig frugthave med alle slags frugter, samt en stor køkkenhave. Så de kunne sagtens i teorien være selvforsynende med alt.

Midt i 40-erne måtte præstegården afgive

et areal til "aldersrenteboligerne" på Grundtvigsvej.

Andre fritidsjob

Et andet job var, når Jensen i nr. seks skulle have båret brændsel ind i deres fyrrum. Et mægtig læs tørv blev læst af på fortovet, og vi børn kunne så hjælpe til med at bære ind i kælderen bag ved huset.

På Kirkevej 10 boede gasmåler aflæser Peter Sørensen. Han var en ældre mand, som en gang om måneden kom for at aflæse gasmåleren og siden se, om der var penge nok i måleren til at dække månedens forbrug.

For at kunne benytte gassen, skulle der indkastes 25 øre i måleren, som så åbnede for

gassen. Det var for mig en stor lykke at kunne få lov til at hjælpe med at tælle de mange 25 ører, der blev hældt ud på køkkenbordet.

Vi gik i skole om eftermiddagen i 1. 2. og 3. klasse, og vi mødte kl. 12 eller 13 om lørdagen, så der var god tid til om formiddagen at have en budplads, og det havde jeg naturligvis også.

Jeg startede som mælkedreng ved mælkeemand Anker Nielsen, som kørte mælk rundt i Viby og Kongsvang og også havde en del kunder i Århus omkring rutebilstationen.

Jeg kom med fra Kirkevej og blev ved så længe, at jeg kunne nå at komme hjem at hente skoletasken og nå i skole - så til daglig nåede jeg aldrig med til Århus.

*Kirkevej
fotograferet i
2008.*

Mælkevognen blev trukket af en stor stærk hest, som hed Frits.

Efterhånden som jeg blev ældre, mødte jeg ved rutens startsted på Vestergårdsvej kl. ca. seks. Her havde hesten også sin stald.

Mit arbejde sådan en morgen var at pakke en kasse mælk, fløde og smør og køre på cykel rundt til de kunder, der boede længst ude. Når morgencykelturen var færdig, kørte jeg så sammen med mælkemanden rundt med mælkevognen.

Når turen var færdig, skulle alle spande til løsmålssalg afvaskes i varmt vand, som vi havde med fra bageriet på Vestre Kongevej.

En gang om ugen skulle mælkevognens hjul smøres med vognsmørrelse, og om sommeren skulle Frits efter endt arbejde trækkes ud i en mark, der lå på Vestre Kongevej, dér, hvor nu Viby Stadion ligger.

Om søndagen skulle folk jo også have mælk, og da var jeg med hele vejen rundt. I starten fik jeg 5 kr. om ugen for at hjælpe.

En sommerferie skiftede jeg over til en anden mælkemand. Han kom fra De Forenede Mejerier og kørte i bil. Hans rute var betydeligt længere, idet vi kom helt ud til Hasselager og Stautrup, og vi var aldrig færdige før kl. 14.30, men han betalte 2 kr. om dagen. Så det gav mere i det lange løb.

Jeg vendte dog tilbage til Anker Nielsen, som mens jeg var der, også gik over til bil.

Ligeledes om sommeren blev der slået hø i

engene ved Viby å. Det skulle stakkes og senere køres hjem til stalden og ind på loftet.

Afsked med Kirkevej

1. maj 1949 flyttede vi fra Kirkevej til Birkedalsvej 8, hvor vi havde fået en treværelses lejlighed på 1. sal over porten. Det var en stor omvæltning til den gode side. Tænk sig at have toilet med træk og slip i lejligheden og en håndvask, så vi ikke længere skulle vaskes i køkkenet. Vi tre hjemmeboende børn fik nu et værelse i fællesskab, hvor vi kunne have alle vores ting samt havde besøg af kammerater m.m.

Jeg har glemt katten. Alle årene, vi boede på Kirkevej, havde vi en kat, der hed Midi. Den fangede mange mus. Da vi flyttede på Birkedalsvej, måtte vi ikke have den med, så den måtte blive tilbage på Kirkevej, og vi måtte hver dag hen med mad og mælk til den, indtil vi fik en aftale med den familie, der flyttede ind i vores aflagte lejlighed om, at de overtog den ■

Broarbejde paa Nordbyvej

Denne artikel blev bragt i Aarhus Stiftstidende den 29. maj 1931 og beskriver det kæmpearbejde, det var med datidens hjælpemidler at lave vejen over det sumpede areal mellem Viby og Åby. I dag er der intet tilbage af vejen, der er afløst af den moderne Ringvej.

DET ER ØJENSYNLIGT for enhver, hvordan en By som Aarhus ligefrem udvider sig som under et stadig kraftigere Pulsslag. Rundt om Byen ligger de smaa Forstadskommuner. Afstanden bliver mindre og mindre, stadig skydes der nye Arme ud i Omegnen, og de smaa Forstadskommuner strækker sig langsomt men sikkert ind mod Aarhus, der for dem ligger som en eneste stor rygende og dampende Kolos - Havne- og Industribyen.

En skønne Dag bliver *Vejen* til Forstadskommunen *Gade*, og den fulde Indlemmelse er en Kendsgerning.

Men ogsaa Forstadskommunerne indbyrdes breder sig og kræver større Plads, og i de sidste Maaneder har der været store Arbejder

i gang paa den direkte Vejforbindelse mellem Aaby og Viby, to Kommuner i Fremdrift.

En Haandsrækning over Aaen.

Det er 10-15 Aar siden, Tanken om en Vejforbindelse mellem de to Kommuner første Gang opstod, men af økonomiske Grunde naaede den ikke ud i Praksis, og dermed var Sagen skrinlagt indtil videre.

Men nu meldte Vejmillionerne sig, og det lykkedes for de to levedygtige Kommuner at faa et Bidrag til Realisationen, og naar Arbejdet nu vil andrage omkring 108.000 Kr., betales Halvdelen deraf af Vejfonden.

Sogneskillet mellem de to Kommuner repræsenteres ved selve Aaen. Mens hver Kommune betaler for sit Vejstykke, enes man pænt om Haandsrækningen over Aaen og betaler hver en Halvdel af Broen, der bliver 12-13 Meter lang.

Med denne Vejforbindelse forenes de to Kommuner, og det er afgjort, at den vil bestemme deres videre Udvikling i Form af et intimere Samarbejde.

Omkring paa de Grunde, hvor Vejen nu bliver anlagt, vil der utvivlsomt blive bygget meget i de kommende Aar, saa det er ikke for intet, at de to-tre Grundejere, over hvis Jord Vejen anlægges, har stillet Jorden gratis til Disposition.

7000 Kubikmeter Jord.

Paa Aabysiden hæver Arealet sig højt fra Aaen og ind mod Gl. Aaby. Denne Højderyg er nu gennemskaaret for den ialt 11 Meter brede Vej, og i Tipvogne har Entreprenør *Binderup-Hansens* Folk befordret ialt 7000

Kubikmeter Jord ned i Engdraget ved Aaens Bredder.

Her har der imidlertid samlet sig meget Vand, og det volder i disse Dage adskillige Vanskeligheder at finde Bund i det 10 til 12 Meter dybe Mudder. Den tunge Lerjord synker ned, og ved Siderne illustreres de store Jordmassers kolossale Vægt ved, at den bløde Engjord ligefrem tvinges ind mod Midten og slaar Revner paa en Dybde af 6 Meter.

Men man regner dog med at komme over denne Vanskelighed, som yderligere forværres ved det fugtige Vejr.

*Nordbyvej.
Damgårdens
gamle stuehus
set fra Viby
(nord).
Ukendt årstal.*

180 Pæle, der er ca. 14 Meter lange.

I disse Dage er man i Færd med at ramme Pælene ned til Brofundamentterne. Der nedrammes flere hundrede Pæle paa en Længde af 14 Meter, hvilket var nødvendig som Følge af den bløde Engjord.

Broarbejdet, der udføres af Entreprenørfirmaet *Aarslev og Busch*, menes færdigt om en god Maaned.

Paa Aaby Siden afsluttes den ny Vejforbindelse ved Jernbanen, og her maa Trafikken saaledes ledes ind paa den gamle og snirk-

lede Gjellerupvej, som over Banelinien fører ind gennem Gl.Aabys snævre Gader ad Tousvej til Silkeborgvejen. At en bred, moderne og helt ny Vejforbindelse, som uden Tvivl vil blive meget stærkt befærdet, ledes ind i disse for Trafikken baade daarlige og ikke ufarlige Forhold, gør naturligvis en yderligere Kraftanstrengelse ønskelig for Aaby Kommunes Side.

Et nyt Gennembrud.

Der er da også nu Planer fremme, som uden

*Nordbyvej.
Abigalsminde til
højre (nu
Abildgård).
Mosegårds
svinestald til
venstre set mod
Viby (syd)
1931-32.*

Twivl vil blive gennemført i de allernærmeste Aar.

Projektet er udkastet og gaar ud paa at bryde den nye Vej videre frem over Gjellerupvejen, ind under Banelinien og videre frem til Silkeborgvejen.

Først da er det hele virkeliggjort med en fornem Hovedforbindelse direkte fra By til By, udtaler Kommuneingeniør *N.K.Hansen*, Viby, som har ledet det store Arbejde.

Bygninger, der kappedes over for at give Plads.

En gammel Bivej, der sluttede blindt som Følge af Aaen, *Nordbyvej*, danner Grundlaget for den nye Vejforbindelse paa Vibysiden.

Da den nye Vej jo skulde være meget bred, har man maattet skære Gavlen af et Par Bygninger, som laa tæt ud til Nordbyvej, blandt andet gjaldt dette for en stor Bygning under Nordbygaard. Med denne Side af Sagen er man nu vidt fremme, og Kommuneingeniør Hansen mener, at Asfalteringsarbejdet kan paabegyndes ret snart, saaledes at Vejen kan forventes færdig til Oktober.

Ved Jordarbejdet paa Vejene har der ogsaa arbejdet ca. 40 Mand i de sidste Maaneder, dels fra Kommunen dels fra de to Entreprenører.

Fortov paa Broen.

Broen, der altsaa bliver 8 Meter bred og 13,5

Meter lang, bygges saaledes, at den eventuelt, hvis Trafikken paa Vejen viser sig at blive meget stor, kan tilbygges yderligere et par "Fortove" for Fodgængertrafikken.

Kommuneingeniøren mener, at dette vil blive ønskeligt, og udtaler i det hele store Forventninger til den nye Forbindelse.

Den vil faa stor betydning for de Virksomheder, der ligger omkring Viby og Aabyhøj, som for Eksempel Kragelund Teglværk og lignende.

Gef.

Bent Kærslund Andersen

Livet på ”Marken” (Kærslund)

Jeg er født den 27. januar 1936 som søn af handelsgartner Alfred Chr. Andersen og hustru Gerda Andersen på gartneriet Kærslund. Vi var fire søskende, hvoraf jeg er næst yngst af tre drenge med en lillesøster.

Min mor var fra Århus og min far fra Helgenæs, og sammen flyttede de til Viby Mark i 1926. Det var dem, der fandt på navnet Kærslund. Der var nemlig et kær og en lund på grunden, og det trak de sammen til Kærslund. I dag er der en bebyggelse med samme navn, men med j i navnet (altså Kjærslund). Hvor de har fået det fra, ved jeg ikke.

Kærslund lå langt ude. Når folk spurgte om, hvor vi boede, svarede jeg altid: ”Lige efter sekskilometerstenen”.

Barndom under krigen

Det, der bl.a. fyldte en stor del af min opvækst, var 2. verdenskrig, hvor jeg husker mørkelægningen, radioudsendelserne fra B.B.C. med de mærkelige koder og ratione-

ringen af diverse varer og tilhørende rationeringsmærker. Dagligvarerne fik vi fra Viby Brugs med uddeler Brandt ved roret, og vi fik dem bragt ud med hestevogn. Kusken, Aage Rasmussen, blev for øvrigt min første lærer i violinspil.

Mine brødre og jeg havde inden ankomsten af varerne fra Viby travlt med at rengøre æggene fra hønsegården. De skulle med retur, og ægleverancen var med til at reducere det skyldige beløb i kontrabogen.

Ud over naturalier fra marken, mistbænke og drivhuse havde vi kaniner, som krævede indsamling af en god portion mælkebøtter hver dag. Kaninerne blev, når tid var, slagtet og pelset og medvirkede til steg på bordet samt nogle lommepege til os drenge, da skindene – efter at være spændt ud og skrabet rene – solgtes til en omrejsende opkøber.

Af animalsk tilskud var - udover vores eneste gris, høns, ænder - også gedekid. Vi havde altid to geder, som sørgede for mælke-

forsyningen sammen med mælkeemand Leo Brandt fra Slet. Gedernes pleje, bortset fra malkningen, stod vi drenge for med at få dem på græs enten i grøftkantene eller på marken om morgenen inden skoletid og hjemtagning om aftenen for malkning.

Min ældste bror og min far var begge ivrige rygere, og grundet tiden og forholdene begyndte de selv at dyrke tobak.

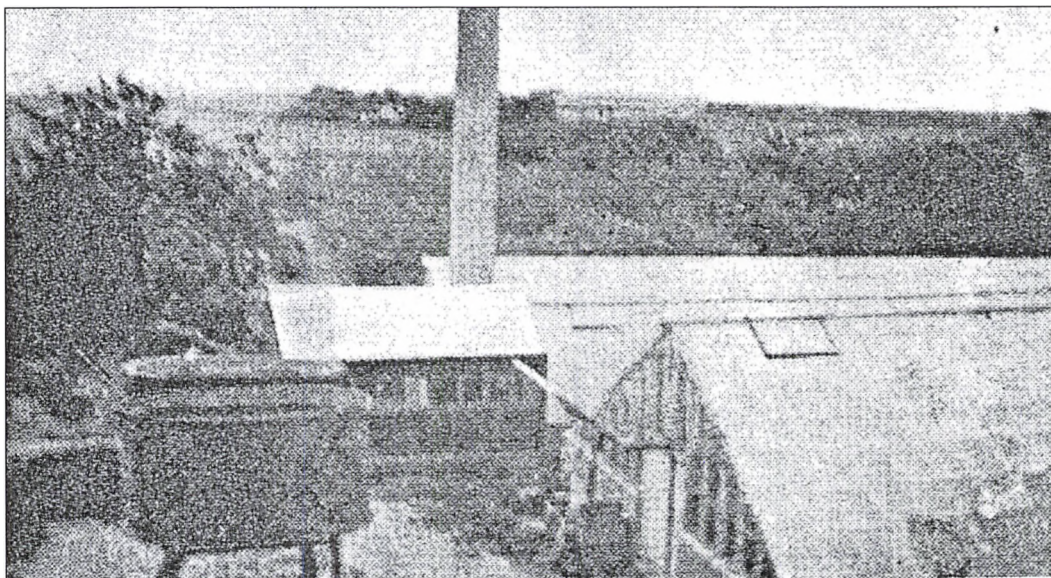
Jeg husker endnu de store planter med de brede blade, som, når tid var, blev høstet og hængt til tørre på stuehusloftet. Når bladene var godt tørre, blev først ribberne fjernet og resten derefter findelt for senere at blive tilsat forskellige ingredienser.

Slutresultatet var vist af en kvalitet, som mest appellerede til rygestop.

Gartneriet var dog hovedbeskæftigelsen. Der blev dyrket tomater, agurker og blomkål, lidt blomster (bl.a. krysantemum og fresier) foruden frugterne fra de mange frugttræer. Lidt senere kom der også tre-fire drivhuse til.

Vi havde selv vandværk. Ved hjælp af vores trofaste lille benzinmotor blev vandet pumpet over i to store beholdere som vi havde fået fra Oliemøllen i Århus. Beholderne var placeret på ben og lå så højt, at vandet derfra uden hjælp kunne klare vandingen af drivhusene m.v. Samtidig blev beholderne brugt til en rask lille svømmetur og en kold dukkert efter en travl og svedig dag, hvor vi jo skulle hjælpe med plukning m.v.

Vores hest tjente to formål, nemlig til ar-

Gartneriet med "poolen" til venstre i billedet. Vi beklager den forringede billedkvalitet.

bejdet i marken og til transporten af grønsager, frugt og blomster til markedet på torvet på Ingerslev Boulevard hver lørdag.

Skolegangen foregik i kælderen i den "røde bygning" i Viby Skole, som på det tidspunkt var hårdt belastet på grund af tyskernes besættelse af Rosenvangskolen, så eleverne herfra også måtte i skole i Viby.

Når vi gik til skole, var der ved villa Echo

(som stadig findes) en tysk kontrolpost, hvor vi skulle holde ind og vise vores "pas" og lade vores tasker undersøge.

Som følge af krigen og dens påvirkning lavede vi drenge vores egen hær, som tog forskellige udfordringer op.

Drengene fra den anden "mark" dystede vi med i bl.a. Ravnsbjergskoven, og den ammunition, vi brugte, var små nedfaldsæbler, som

Mine klassekammerater i Viby Skole. 3. Mellem 1949.

Øverste række fra venstre: Finn Thystrup,, lærer frk. Krestine Kristensen, Poul Henriksen.

Midterste række: Elmer Jensen, Hans Pedersen, Lise Lotte Rasmussen, Ketty Thomasen, Birgit Jensen, Bent Kærslund Andersen, Kent Wigant Andersen.

Første række: Inge Henriksen, Ruth Andreassen, Bente Rishøj, Inger Øvlisen Mortensen, Bente Mølgaard, Gerda Holm, Inge Jensen.

FOTO I PRIVAT EJE.

altid var inden for rækkevidde. Spændende var det, når vi, inden vi gik over Odderbansens skinner, lagde ørerne til for at høre, om toget var på vej.

Hvis nogen var så formuende at eje en kobber-tøre, var det lige sagen at placere den på skinnerne, lade toget køre over og igen finde mønten (jeg har stadig to af dem i min pung, hvor de tjener som lykkesmønter og erindringer om en svunden tid).

En dag, hvor vi var oppe med hestene til græsning, så jeg noget, som jeg aldrig havde set før: En masse staniolstrimler dalede ned fra himlen, og vi kiggede helt benovede. Vi fik senere at vide, at det var for at forstyrre radarerne og forhindre deres opsporing.

Flyvebladene var også en ny ting som en del af krigen.

Et stort indtryk gjorde ligeledes bombean-

grebet på Århus Universitet. Den dag stod jeg med min far ude blandt æbletræerne, da vi pludselig hørte en infernalsk larm. Flyene, engelske maskiner, fløj så lavt, at vi ligefrem mærkede lufttrykket for derefter at høre et øredøvende brag. Hvad der skete, vidste vi jo ikke, men erfarede det senere. Den lave flyvehøjde var for at undgå radarobservation.

Afsked med tyskerne

Selv krigen fik jo ende, og jeg husker, hvordan vi stod oppe ved den hvide låge for enden af gartneriet og så tyskerne drage hjem ad Gl. Horsensvej mod Slet og videre sydpå. Den militære stil var helt forsvundet, og køretøjer såsom barnevogne, trækvogne og hestevogne havde de som noget af det mest avancerede.

Et kig ned over gartneriet set fra Chr. X's Vej. Billedet er fra ca. midt i 50'erne og er måske starten på en træningstur til Skanderborg.

FOTO I PRIVAT EJE.

Når soldaterne kom til en stenkiste, kunne vi se, hvordan mange af dem sprang ned i grøften og stak deres geværer, gasmasker, bajonetter og andet militærgrej ind i åbningen for at slippe for vægten af disse ting på vejen hjemover.

Vi var så nogle af drengene fra "hæren", der dagen efter med vores hjemmelavede lege-vogn, der bestod af understellet fra en barnevogn og en æblekasse, tog turen helt ud til Tingskoven. Ved hver stenkiste gjorde vi holdt og fandt masser af efterladte effekter.

Efter hjemkomsten skulle vi dele "rovet", men én har åbenbart følt sig snydt og var, fandt vi senere ud af, gået ned til landbetjenten, som så kom og konfiskerede det hele. Lidt træls lige i øjeblikket, men helt afgjort den rigtige løsning.

Da englænderne kom, og vi tog imod dem på Kongevej, var det en helt anden glæde og festivitas.

Polske krigsfanger og nedfaldsæbler

Umiddelbart efter befrielsen kom der polske krigsfanger til Århus. De blev interneret i Århus Ridehal, som nu er revet ned.

Det gjorde et stort indtryk på mig, når de kom ud til os på gartneriet for at samle æbler op. Nedfaldsæblerne var en tiltrængt variation i en ellers ensformig kost, så derfor gik de gladelig den lange tur på 6-7 km for at skaffe sig dette kosttilskud.

Fangerne var dårlig klædt, og den store kappe var mange gange det eneste, der skærmede mod kulden, når de i dårligt fodtøj kom med deres sække på nakken.

Et enkelt polsk ord husker jeg endnu fra den tid: Fangerne prøvesmagte altid æblerne, inden de samlede dem op i sækkene, og når de kom hen til et træ med sure madæbler, hørte vi efter prøvebidet deres skuffede "kvasna", hvorefter de kylede æblet langt væk.

Af en herboende polak har jeg senere fået bekræftet ordets negative betydning.

Fiskeri ved Slet Teglværk

Slet Teglværk var på det tidspunkt, ligesom FDBs Fabrikker, Linum hørskætterier og reb-slagerier, datidens store lokale virksomheder. Lykke var det f.eks., hvis vi på vej hjem fra skole var så heldige at støde på en af gummivognene fra teglværket, der med kraftige heste forspændt havde været ude med færdige teglmaterialer. Vi kunne så hænge fast bag i vognen og derved blive kørt en del af vejen hjem.

Ligeledes cyklede vi ofte ud til teglværket for at skaffe os lidt kostforandring, nemlig fisk. I den store mergelgrav fangede vi først små karusser, og derefter forsøgte vi med disse på krogen at fange en af de store gedder, der også svømmede rundt derude. Stolt var man, hvis det lykkedes, og når fisken,

der efter en rensning havde tilbragt en tid i kærnemælk, så kom på bordet, var festmåltidet klar.

Sammenhold og pligter

Som nævnt i starten påvirkede besættelsen en dreng i min alder meget, men der var jo også en dagligdag med pligter og opgaver, hvor vi alle bidrog til livets ophold.

Vi drenge havde et godt sammenhold, men var ofte i fritiden hver især beskæftiget med hjemlige gøremål, men kunne dog også en gang imellem mødes til leg og en gang fodbold.

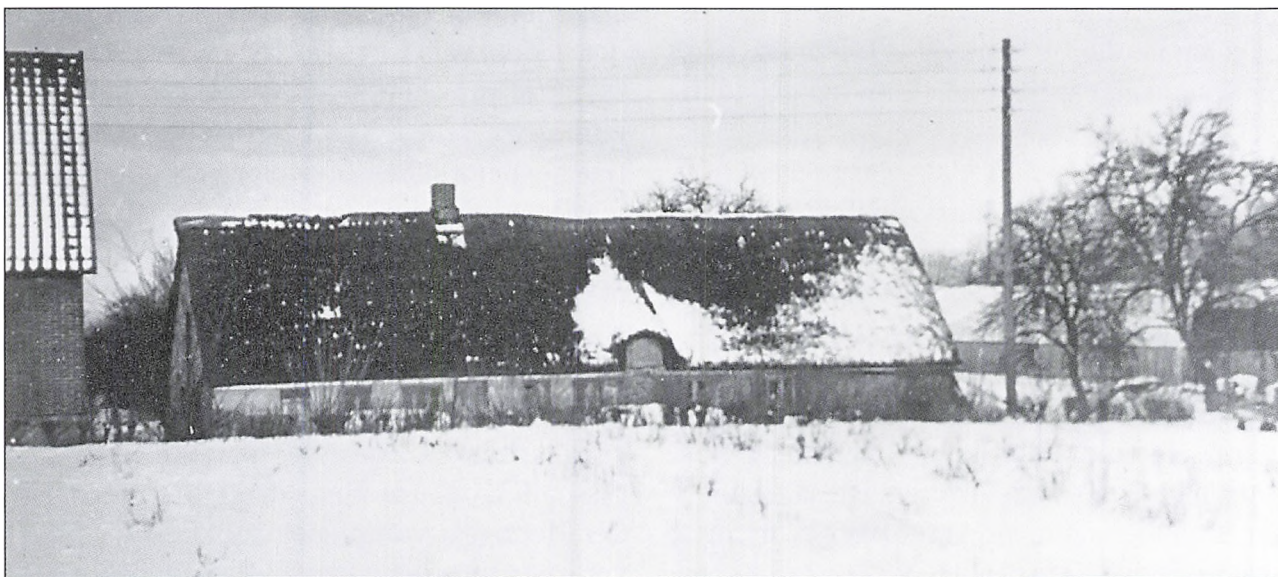
De voksne havde ligeledes et utroligt sammenhold og mødtes på skift ved hinanden og sluttede altid sammenkomsten ved at

rejse sig op, tage hinandens hænder og synge Jeppe Aakjærs oversættelse "Skuld gammel venskab rejn forgo", hvorefter man stille gik hver til sidst. ■

Vores fødehjem 1954, hvor den venstre halvdel udgjorde beboelsen, mens højre halvdel omfattede hestestald kobås og grisesti. På gården fandtes endvidere et karlekammer samt vognport til fjedervognen.

Loftet blev brugt til opbevaring af hø og halm m.m., og under krigen til blade fra de hjemmelavede tobaksplanter.

Ligeledes havde hakkelsesmaskinen sin plads her, og mangen en gang måtte vi drenge have fat i trækstangen til det store svinghjul. FOTO I PRIVAT EJE.

Birte Jørgensen og Inge Hansen

Tur i mindernes verden

En dejlig sommerdag i maj måned 2008 var vi to veninder, der havde sat hinanden stævne ved Viby Kirke. Vi havde fået lyst til en tur i mindernes verden.

Vort venskab startede 1. april 1942, hvor vi begge begyndte i 1. klasse på Viby Skole. Vi ser stadig hinanden med korte intervaller og har mange fælles minder fra byen.

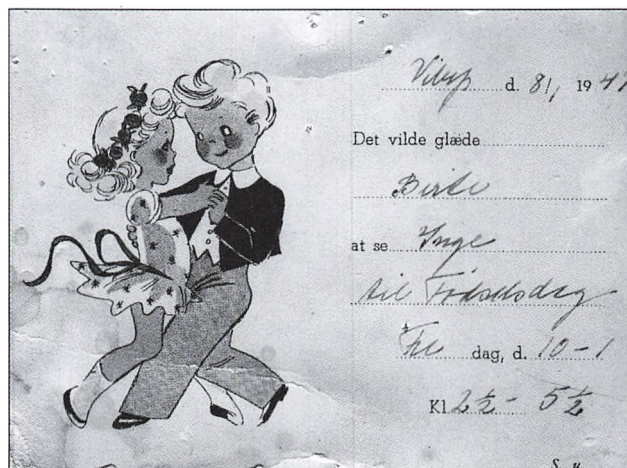
Vi startede med at besøge Birtes forældres grav, hvor vi anbragte en lille blomst, da det var Birtes fars fødselsdag (Hanne og Frode Pedersen). Så tog vi ellers turen op og ned ad gangene og alle minderne pibede frem.

Den første grav med bekendte navne var Ellen og Leif Birkelund. Ellen Birkelund, som vi bedst kender som Ellen Buttenschøn, var vores første klasselærer, og hun var meget afholdt. Desværre bortførte Leif Birkelund hende, da vi gik i 5. klasse, hvorhen husker vi ikke.

Når vi havde gymnastik, og vejret tillod

det, var glæden stor hos alle, når vi kunne komme ud på den store mark og spille rundbold og have gymnastik med parallelklassen. En sommerdag kom Inges mor og fotografere os.

Vi mindedes også med glæde, når én havde fødselsdag - så løftede frk. Buttenschøn vedkommende op på katederet, og fødselsdags-sangen blev sunget. Derefter uddelte fødselaren karameller ell. lign. delikatesser, alt efter, hvad man kunne skaffe i disse krigsår.

Fødselsdagsindbydelse fra 1947.

Forud for dagen var der sendt fødselsdagskort rundt til veninderne til eftermiddagskomsammen. Vi husker tydeligt en fødselsdag hos Inge, hvor hendes mor havde bagt boller med rugmel. De smagte så godt, at alle bollerne blev spist.

Gaven til fødselaren var ofte penge - fra en krone op til to - ofte i femogtyveører bundet sammen med et rødt bånd.

Dessert med flødeskum var noget helt specielt. Man kunne ikke købe piskefløde, og med en skål under armen gik vi ned til Emmerys udsalg og stod i kø for at købe to deciliter erstatningsskum.

Tæt ved kirken ligger de gamle præsters grave. Her var det især sognepræst Juul

Gaarn Larsens navn, der vakte minder, idet vi begge er blevet konfirmeret af Gaarn Larsen. Konfirmandforberedelserne foregik i en gammel bygning, som var datidens sognegård. Der sad vi på meget hårde bænke og fik indpisket megen udenadslære, men vi husker da ellers tiden som hyggelig.

Videre på vor færd faldt vi over grave med andre gamle lærere, der havde været ansat på Viby Skole, og snakken gik om alle oplevelserne med de forskellige lærere.

Navnene på mange af byens handlende nikkede vi også genkendende til. I vor barndom bestod bybilledet mest af småhandlende og en enkelt brugs, så vi kendte navne og ansigter på dem alle. Hver især havde

Fødselsdagsgæster fotograferet i 1944. Bageste række fra venstre: Inge, Åse, Inge (fødselaren og skribent), Bente, Ruth og Ruth. Forrest: Hilda, Inge Lise, Inga, Lotte, Bente og Birthe (skribent).

FOTO I PRIVAT EJE.

deres særpræg, og nogle havde endda fået øgenavne. Også de handlendes børn kendte vi, idet vi alle gik i samme skole.

Omegnen var heller ikke større, end at vi kendte navnene på de fleste af de gårdmænd, hvis jorder i dag er blevet til villa-kvarterer. Deres gravsteder var her også.

Inge mindedes en gård, som hendes familie havde megen kontakt med. Der boede to ungarlebrødre, og hos dem blev der købt æg, fjerkræ og grise.

Når der var slagtet, cyklede forældrene i nattens mulm og mørke med al det lækre svinekød i cykelkurvene frem og tilbage til alt var i hus. Så kom der flæsk i saltlage, der blev kogt blodpølser i gruekedlen, og en del blev henkogt.

Gårdens marker købte FDB, men de er nu solgt til andet formål.

Vi mindedes de flotte kornmarker, især hørmarkerne, når de blomstrede, det var som et bølgende hav. FDBs hørskæfteri Lignum (latinske ord for hør) havde kronede dage, og der produceredes mange flotte hvidevarer. Inge har duge og viskestykker endnu. De er godt brugte, men ikke slidte.

Vi havde på vor rundtur nogen diskussion om, hvordan vi selv ville begraves. Den ene af os ville i de ukendtes grav, medens modparten mente, der gik noget kulturhistorie tabt, når der ikke var en gravsten. Hvordan skulle vore efterkommere så få den oplevelse, vi havde i dag?

Fra kirken gik vi en tur over i skolegården

*Klasserne A og B
fotograferet i
gymnastiktimen
af Inges mor i
1944.*

FOTO I PRIVAT EJE.

på Viby Skole. Ak og ve, vor gamle skole var under stor forandring. Den har næsten lignet sig selv til dato, men nu sker der noget.

Vi fik at vide, der skulle ofres 34 mill. kroner - sikkert godt for skolen, men til skade for nostalgien. Dog, de to træer med bænke rundt om var der stadig, men ringklokken, som mange "syndere" har måttet op at stå ved, var taget ned.

Vore frokostpakker indtog vi i parken, hvor en del var byggeplads for skolen. Midt i rodet stod statuen "Den gamle mand" af Åge Bruun Jespersen (Birtes fætter). Det gjorde lidt ondt at se den kummerlige skæbne, der var ham tildelt.

Videre gik vor tur op gennem parken, forbi de nye plejeboliger og en tur ned ad Kongs-

gårdsvej, hvor Inge havde sit barndomshjem, og hvor vi sammen har haft mange gode oplevelser.

Turen sluttede med en slentretur gennem hovedgaden, hvor vi talte om kaffehuset, isenkræmmeren, boghandleren, bageren og hotellet, hvor vi gik til dans ved Møller, og hvor vi var til juletræsfest, årets højdepunkt.

Meget er forandret, og hovedvej 10's udvidelse gjorde sit til denne forandring. Bl.a. er Birtes barndomshjem nedrevet ved den lejlighed - men som Liva Weel sang: "Minderne har jeg da lov at ha" .

*Birte Jørgensen (Pedersen)
Inge Hansen (Rasmussen)*

*Billede fra 2. oktober 1949 taget foran alteret i Viby kirke.
Præsten er Gaarn Larsen.
Bageste række fra venstre: Gunnar, ?, ?, Poul, ?, Hans Peter, Hans, ?.
Forreste række: Inge (skribent), Ida, ?, ?, ?, Agnes.*

FOTO I PRIVAT EJE.

Erik Hall

Hunden på disken

- erindringsglimt fra fritidsjob i Viby

Lad os spole tilbage til 1950'erne. Hverken jeg eller de fleste af mine klassekammerater i Viby Skole havde velhavende forældre, der kunne forsyne os med lomme penge af en størrelsesorden, som tilfredsstillte vores behov for cigaretter, biografbesøg i Kino eller en bajer eller to i al hemmelighed. Løsningen bestod i at få et fritidsjob, og det havde mange af os tiåret igennem.

Adskillige af de drenge jeg gik i flok med havde avisplads, men det har jeg af en eller anden mærkelig grund aldrig haft. Til gengæld har jeg prøvet så meget andet.

Boghandleren

Min første budplads fik jeg som 14-årig i 1950. Det var hos boghandler Kyed-Nielsen, som havde forretning på sydsiden af Kongevej næsten helt henne ved bager Søndergaard.

Enghavevej 18. Erik Hall på den cykel, han foretrak frem for boghandlerens budcykel.

FOTO I PRIVAT EJE.

*Kyed-Nielsens
Boghandel på
Kongevej.
Senere Kippers
Boghandel.
Endnu senere
Palle Lauritzens
Boghandel.*

Indehaveren var en omfangsrig dame, der senere blev gift Kipper, hvorefter forretningen skiftede navn til Kippers Boghandel.

Det mest bemærkelsesværdige ved butikkslokalet var en stor, fed bulldog kaldet Doggemand, der dagen igennem lå på disken og sov ved siden af kasseapparatet uden at tage notits af kunderne.

Jeg blev ikke overanstrengt af mit arbejde, der for det meste bestod i at køre ud til de faste kunder tirsdag og fredag med Familiejournalen, Hjemmet, Ude & Hjemme, Søndags BT, Billedbladet, Hus og Hjem og andre af datidens ugeblade.

Abonnenterne fik bladene bragt gratis ud, de fleste betalte ved leveringen, og så kunne der falde en 10-øre af i drikkepenge. Det lyder ikke af meget, men da lønnen var fem kroner om ugen, var det en ikke uvæsentlig del af min indkomst.

Det eneste der irriterede mig ved pladsen var, at jeg ikke havde en rigtig budcykel. Jeg fik ganske vist stillet en cykel til min rådighed, men det var en sort damecykel af ældre årgang; hvis jeg havde vist mig på den, var jeg blevet til grin, så jeg foretrak at bruge min egen cykel.

Kippers Boghandel blev senere overtaget

af Palle Lauritzen, der endnu senere flyttede hen på hjørnet af Stenkildevej og Kongevej.

Lidt af hvert

Jeg har haft forskellige småjob i Viby af kortere varighed. Ferie afløser i Den Blaa Butik for min barndoms legekammerat Gert Jespersen hører til de mere muntre på grund af indehaveren Jørgen Guldborg, et festligt menneske, der altid havde et glimt i øjet og en kvik bemærkning – også til bydrengen.

Foruden at være herreekviperingshandler var han dirigent for Ravensbjerg Symfoniorkester, et højst aparte ensemble bemandet med amatørmusikere fra Viby og omegn, som håndterede diverse blæse-, stryge- og slaginstrumenter uden at lægge al for meget vægt på takt eller tone. Min far August Hall spillede violin.

Der blev givet koncert ved forskellige festlige lejligheder og altid i Viby sportsuge. Så kunne man opleve orkesteret marchere fra det gamle Viby Stadion hen ad Kongevej til Hotel Viby, alt imens der blev musiceret for fuld udblæsning. Kapelmester Guldborg svingede dirigentstokken iført dametøj, hat med slør og højhælede sko. Det var i sandhed et syn for guder.

Et par gange om året havde Viby Håndværkerforening, som min far var medlem af, kegleaften på Hotel Viby. Det var før de automatiske bowlingmaskiner, så der var

altid brug for en keglerejser. Jeg har haft tjansen adskillige gange; den blev aflønnet med en daler, som foreningens formand boghandler Melsgaard overrakte mig.

Post – også om søndagen

Min klassekammerat Eigil Jacobsens far, Holger Jacobsen, var postbud, og midt i 50'erne var jeg ferie afløser for ham. Han havde en landrute, der begyndte ved kolonihaverne på Åhavevej og fortsatte til Rugholm og Stautrup Stationsby; derfra gik det videre til et utal af gårde og gartnerier, indtil den endte ved Pige hjemmet på Ravensbjerg. Så kunne jeg trille hele vejen ned ad bakken på Skanderborgvej til posthuset.

Det var en lang tur, men der var ikke nogen 2. ombæring, som man dengang havde i byen – også i Viby, så jeg kunne selv bestemme farten og havde altid tid til en kop kaffe hos venlige mennesker. Et sted i Stautrup blev jeg endda inviteret indenfor til en 50-års fødselsdag og fik både øl og snaps,

Jeg afleverede breve, kort og aviser, mange mennesker på ruten abonnerede på Aarhus Amtstidende, i folkemunde kaldet Kobladet, men jeg fungerede også som cyklende postkontor og skulle ordne ind- og udbetalinger. Der var ingen tidskontrol med mit arbejde, jeg mødte kl. seks om morgenen, og det forventedes blot, at jeg var tilbage på posthuset ved totiden for at afregne.

Som alle erindringens somre var også denne en uendelig række af varme og solrige dage. Jeg ser mig selv tørre sveden af panden og holde pause i en grøftkant for at ryge en pibe tobak; cigaretter blev kun brændt af i weekenden.

Ferieafløsningen førte til, at overpostbud Acton Jensen skaffede mig et fast job som søndagspost. Man kunne få et brev ud om søndagen, hvis man dobbeltfrankererede det og satte et kryds på kuverten. Det var der ikke så mange, der benyttede sig af – det var jo dyrt, men jeg skulle dække hele Viby, så

jeg kom langt omkring på postvæsenets cykel iført det obligatoriske armbind.

Det var et behageligt job undtagen den søndag i året, der kaldes Mors Dag, så væltede det ind med kort, breve og småpakker, så den normale arbejds søndag, der sædvanligvis varede ca. tre timer, nu kom op på mere end det dobbelte.

Desværre husker jeg ikke, hvad lønnen var, men jeg har senere ladet mig fortælle, at et postbud på den tid havde en månedsløn på ca. 700 kroner. Søndagsposten har sikkert fået et helligdagstillæg.

Den Blaa Butik, hvor Guldberg solgte tøj og udtænkte morsomme numre til Ravnsbjerg Symfoniorkester.

Bogopsætter

Jeg gemmer det bedste til sidst. En anden af mine klassekammerater, Svend Emil Nielsen, havde været medhjælper på biblioteket allerede, da det lå i en kælder på Øster Allé, og han fortsatte, da det nye Viby Folkebibliotek blev indviet i 1956. Jeg overtog jobbet et års tid senere og havde det, til jeg blev færdig på Århus Seminarium i 1959.

Det er det bedste fritidsjob, jeg har haft. Bibliotekar Erik Svendsen var en virkelig god chef, fuldstændig usnobbet, han gik uden slips til daglig, hvad der var ret usædvanligt på den tid for en mand i hans stilling. Og så interesserede han sig minsandten for jazzmusik.

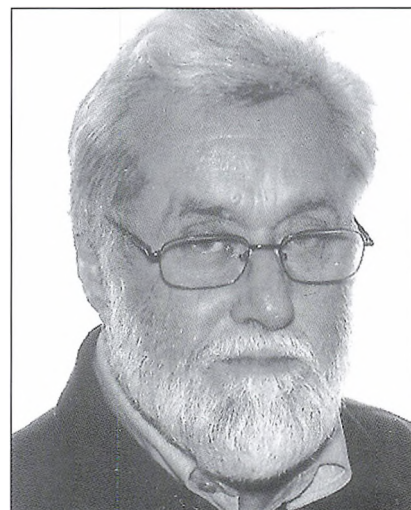
Arbejdet var lige noget for mig, der altid havde været en bogorm. Nu fik jeg penge for at beskæftige mig med bøger. Jeg sorterede dem og satte på plads, tog imod afleveringer, stemplede udleveringer, foretog reserveringer og fik lejlighed til at læse lidt i smug. Det var knap nok, jeg opfattede det som et arbejde.

Ind imellem havde jeg en hyggelig og berigende snak med 2. bibliotekar frk. Unmack Larsen, datter af den tidligere Århus-borgmester. Hun var katolik, belæst og havde en særlig tør sans for humor; vi havde meget fornøjelse af at drille hinanden på grund af vores respektive litterære favoritter, som ikke var helt de samme.

Lønnen var der heller ikke noget i vejen med. Jeg startede mit arbejdsliv i Viby i 1950 med fem kroner om ugen, nu fik jeg tre kroner i timen, og da min ugentlige arbejdstid var på ca. ti timer, har jeg kunnet tjene rundt regnet 120 kroner om måneden. Der var blevet råd til cigaretter, biografbesøg, en øl eller tre og en tur i jazzklubben eller måske endda på Maritza, når det skulle gå rigtig vildt til.

Begivenheder og personer dukker frem fra historiens tågelandskab og forsvinder igen, vandringer på Mindernes Allé er ved at være forbi. Jeg var glad, da jeg fik min eksamen i juni 1959, men jeg var ked af at forlade jobbet som bogopsætter i Viby.

Trods bopæl i Brabrand siden 1962 har jeg dog benyttet enhver lejlighed til at besøge Viby Folkebibliotek. ■

*Forfatteren til
Hunden under
disken - en hel
del år efter
jobbet som
bydreng i Viby.*

Trykkeriet, der blev væk...

Billedet herover er indsendt af Ulla Bølling, som oplyser, at trykkeriet blev overtaget af hendes farfar, typograf Albert Oluf Poulsen ca. 1921. Poulsen flyttede senere af økonomiske grunde trykkeriet hjem i villaen, Skjoldsgade 10. Han døde iflg. kirkebogen i 1939, 53 år gammel. Det har ikke været muligt at finde trykkeriets placering på Skanderborg Landevej (eller måske et helt andet sted), og Viby lokalhistoriske Samling modtager derfor med glæde oplysninger om beliggenheden.

Tove Glud Rasmussen

De gamle Vibygårde

I Viby Sogns Historie Bd. 2 fra 1949 er der en detaljeret oversigt over gårdene i Viby. Man skal dog ikke have beskæftiget sig ret længe med denne oversigt for at blive klar over, at den er mangelfuld, og det fik mig for et års tid siden til at beslutte at forsøge at rette op på det.

Det viste sig at være et meget større arbejde, end jeg havde regnet med, men nu er undersøgelsen ved at være færdig, og næste led bliver at lægge oversigten ind på Samlingens/Foreningens hjemmeside: www.lokalhistorieiaarhus.dk/viby/ hvilket måske er sket, når Vibybogen 2008 er udkommet.

Oversigten er delt op som i Viby Sogns Historie med hver gård for sig i matrikelnummerorden.

Det er ikke hensigten her at gengive oversigten, men derimod at beskrive nogle gårdes udvikling og derefter give en kort overordnet generel beskrivelse af Vibys gårde.

Introduktion til matrikelnummer-systemet

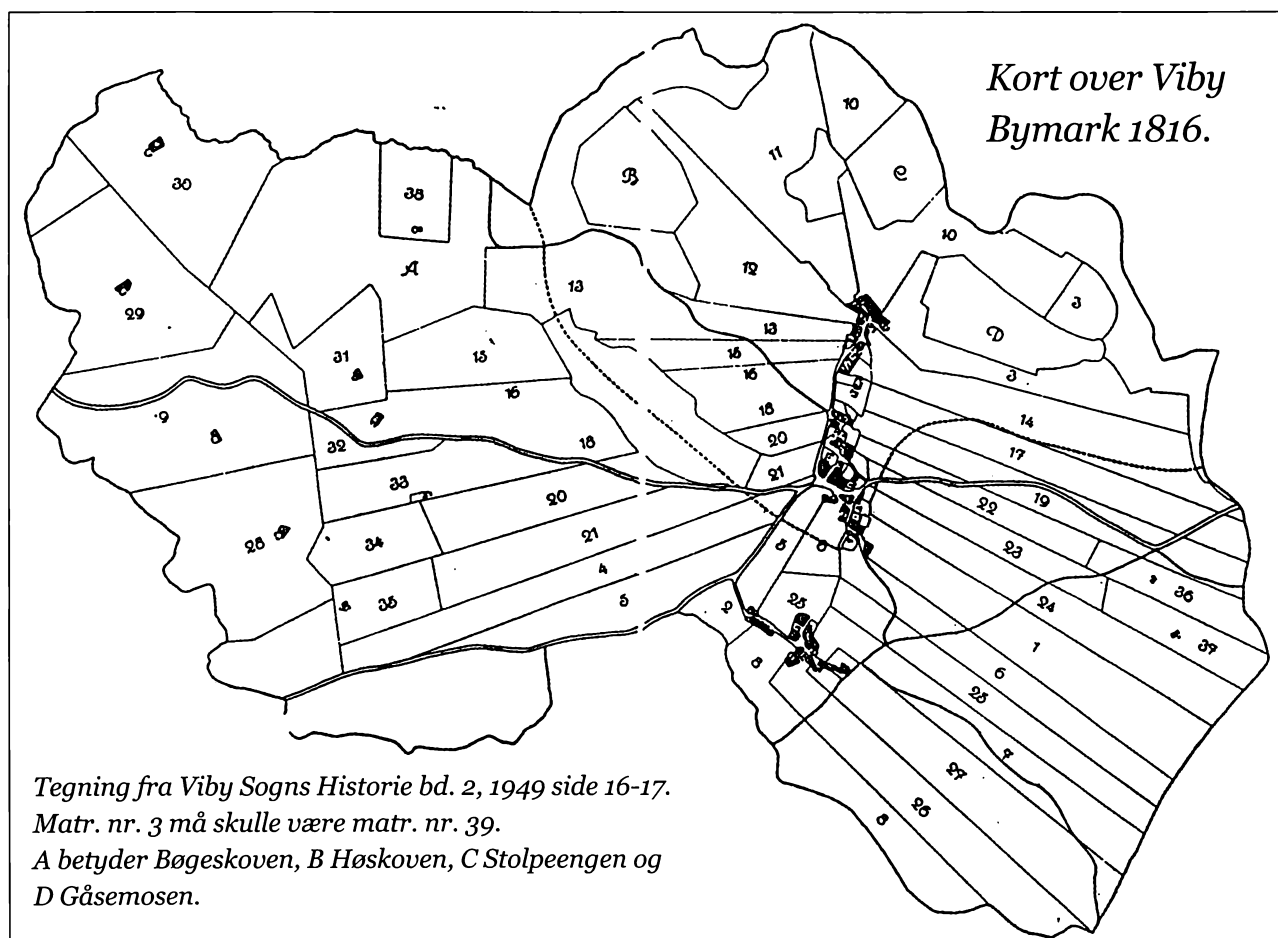
Inden jeg går over til det, vil det nok være en idé at give en kort introduktion til, hvordan matrikelnummersystemet virker. Alle ejendomme i dag har et matrikelnummer. Systemet blev indført i 1844, hvor hver ejendom fik et nummer. Lad os forudsætte, at det var en gård. På et tidspunkt kunne der ske opdeling (udstyknings) af jorden til gården, og det gjorde man ved at beholde nummeret og lade gården få bogstavet a som tilføjelse. Det udstykkede stykke jord fik da samme nummer med tilføjelsen af et b. Næste gang, der skulle udstykkes – og det uanset om det var a eller b, der blev udstykket – fik det nye jordstykke tilføjet et c til nummeret og så fremdeles.

På et tidspunkt ville man nå bogstavet ø, og herefter ville man bruge to bogstaver, således at første udstykning herefter fik aa, næste ab og så fremdeles. Når man nåede aø, ville man fortsætte med ba og herefter bb

indtil man nåede bø, hvorefter man ville fortsætte med ca osv.

Fordelen ved dette system er, at man kan fortsætte i det uendelige, idet man senere vil kunne gå over til tre bogstaver og altid vil kunne se, hvilken gård, ens ejendom er udstykket fra. Et eksempel: Matrikelnummeret for den grund, hvorpå min mand og jeg bor,

har 24cx. Det betyder, at vores grund har tilhørt gården matr. nr. 24, der lå inde i Viby og i øvrigt er beskrevet i denne udgave af Vibybogen med overskriften: "Erindringer fra livet på Kirkevej 1941-1949". Derimod kan jeg ikke af bogstaverne se, hvilken udstykket grund fra matr. nr. 24, vores grund er udstykket fra.

Jeg synes, at det er ret fascinerende, at man mere end 150 år efter, at matrikelnummersystemet blev indført, stadig kan regne ud, hvilken gård ens grund er udstykket fra, men så let er det ikke altid. En gang imellem skete der ændringer i matrikelnumrene. Lad os f.eks. antage, at jeg i stedet for havde boet på Carl Jensens Vej 4, som ligger ikke ret langt fra vores bopæl. Her er matrikelnummeret 36 plus bogstaver, men burde være 37 plus bogstaver.

Vibys gårde inden matriklen 1844

De tidligste indberetninger, der er for Viby, er fra 1600-tallet og fortæller, at der i Viby var 24-25 gårde, som alle var fæstegårde under Marselisborg (det her nævnte Marselisborg må ikke forveksles med det Marselisborg, vi kender i dag, men hørte under godset Marselisborg, hvis hovedbygning lå, hvor Marselisborg Gymnasium ligger i dag. Oprindeligt hed godset Havreballegård).

Gårdene blev drevet, som fæstegårde normalt blev drevet, med mange små strimler jord til hver gård. Og i 1794 blev der foretaget udskiftning, dvs. jorderne blev målt op og hver gård fik samlet sin jord, idet dog visse jordtyper fortsat kunne ligge spredt til hver gård. På det tidspunkt lå alle gårdene samlet i en lang række fra Nordby i nord til Terp i syd, men i forbindelse med udskiftningen, blev fire gårde flyttet ud til det yder-

ste af Viby sogn mod vest. Disse blev kaldt udflyttergårde og i modsætning til de øvrige gårde fik de navne: Rudolfgård, Øllegård, Nicolaigård og Annagård (senere Onsholt), altså alle personnavne, og ser man efter, kan disse genkendes som navne i forbindelse med herskabet på Marselisborg, nemlig: Ejeren fra 1772 til 1800 hed Christian Rudolph Philip Gersdorff og hans kone hed Dorthe Øllegaard Rosenkratz; broderen, som arvede Marselisborg hed Nicolaus Maximilian Gersdorff, men måske var det den næste ejer i rækken, der blev tænkt på i navngivningen, nemlig Christian Carl Nicolaj Gersdorff, hvis kone hed Anna Transaditow.

Gårdenes jorder strakte sig i lange stykker mod øst eller vest. Mod øst til Marselisborgs jord, der svarer til grænsen til Århus kommune op til 1970, og til vest ud til udflyttergårdene. På det tidspunkt var gårdenes antal 28.

Efter udskiftningen fortsatte gårdene med at være fæstegårde under Marselisborg, men den 25. september 1805 fik Baroniet Marselisborg bevilling til udstykning, som det udtrykkes i købekontrakterne, og i løbet af de første fem år herefter købte ikke mindre end 21 af de 28 gårdfæstere deres ejendom til selveje.

Meget hurtigt begyndte flere af køberne at sælge større eller mindre dele fra deres jord, hvorved der i de første år kom 7 nye gårde til.

I 1816 blev matrikelnumrene i Viby fastsat. Ganske vist blev de først indført til brug i 1844, men man kan se, at salg og opdelinger fra 1816 skete ved hjælp af bogstaver.

Matrikelnumrene blev fastsat på følgende måde:

Nr. 1 præstegårdens jord - fra præsteboligen i Viby til Observatoriestien i øst.

Nr. 2 lærerens jord - nuværende Viby anlæg ved Viby skole og Borgvold.

Nr. 3 jord tilhørende enkesædet – beliggenhed uklar, men formodentlig ved siden af præstegården

Nr. 4-5 fæstegårde, der lå hvor Viby-Centret ligger nu.

Nr. 6 fæstegård, der lå lige ved siden af præstegården.

Nr. 7 og 8 fæstegårde i Terp - Balagergård og Enghavegård.

Nr. 9 fæstegård – udflyttergården Øllegård (har givet navn til Øllegårdsvej).

Nr. 10 – 24 selvejergårde, der lå fra Nordby (Nordbygård) til gården lige nord for præstegården.

Nr. 25-27 selvejergårde i Terp.

Nr. 28-30 selvejergårde – udflyttergårdene Rudolfgård (har givet navn til Rudolfgårdsvej), Nicolaigård og Annagård, nu Onsholt (har givet navn til Onsholtvej).

Nr. 31-36 nye selvejergårde, der alle lå uden for Viby – bl.a. nr. 31, nu behandlingshjemmet Bøgholt.

Nr. 37 tilsyneladende ikke fæstegård, men udlejet af ejerne til Marselisborg (har givet navn til Skovdalsvej).

Nr. 38 ny selvejergård - Skovlundgård (har givet navn til Skovlundgårdsvej).

Nr. 39 fæstegård, der nok lå i den nordøstlige del af Viby (Eskelund – nu genbrugsstation – er udstykket herfra). Hvorfor denne gård har fået et så højt matrikelnummer, kan ikke ses.

Herefter var der ikke flere gårde. De næste matrikelnumre blev tildelt huse med lidt jord. Først huse, der tilhørte Marselisborg, og herefter huse med eller uden jord tilhørende private.

Op til 1844-matriklen blev indført, skete der ikke så meget med gårdene og deres jord, sandsynligvis fordi der var landbrugskrise. En enkelt gård blev delt mellem to sønner (matr. nr. 25 i Terp), og der blev udstykket så meget jord fra matr. nr. 30, at gården matr. nr. 30c Axelsminde opstod. Ellers foretoges der kun mindre udstykninger fra flere gårde.

Fæstegårde i Viby var ved at være en saga blot. Fire af de syv fæstegården var blevet solgt til selveje i 1841, og inden 1850 var resten solgt til selveje.

Udvalgte gårdes udvikling

Store Ravnsbjerg og Viby Vestergård:

Organist og kirkesanger Rudolph Georg

Schiøtz købte allerede i 1807 et stykke jord af Peder Pedersen Gregersen (matr. nr. 18). Det var så tidligt, at jorden i 1816 fik et selvstændigt matrikelnummer, nr. 33. Schiøtz var meget haveinteresseret og anlagde en meget flot have, så flot at han i 1825 fik tildelt et sølvbæger af Landhusholdningsselskabet. På det tidspunkt havde han allerede solgt ejendommen til sin svigersøn, Søren Rasmussen med en meget streng opholds-kontrakt, som svigersønnen ikke kunne opfylde, og ejendommen fik herefter forskellige ejere.

Der findes nogle upublicerede erindringer, som fortæller følgende om Schiøtz (nuværende retskrivning):

Denne originale person, som havde været degn i den gamle præsts velmagtsdage, stod i fuldstændig "undersåttelig" forhold til den strenge præst, som tyranniserede ham og bl.a. lod ham føre kirkebøgerne.

Schiøtz havde stor sans for havevæsenet, og "Degnens Høj" ved Skanderborgvej ("Ingeborglyst" havde han kaldt sin velbyggede degnebolig og haven efter sin kone, der var af bondestand og talte som en bonde-

St. Ravnsbjerg,
1949.

kone), var derfor en af sognets mærkværdigheder, hvortil Århusfolk af middelstanden valfar-tede, og mod en billig kendelse til degnekonen fik vand på maskine og drak te i de nette granlysthuse i den smukke have, som var anlagt op ad højen, hvorfra der var en meget vid udsigt...

Schiøtz kaldte således ejendommen Ingeborglyst efter sin kone Ingeborg, men nye ejere har åbenbart ikke syntes om det navn. I forbindelse med en brandtaksation fra 1845 oplyses det nemlig, at ejendommen kaldtes Ravnsbjerggård.

Der var på det tidspunkt intet, der tydede på, at ejendommen skulle blive Vibys største gård, men i 1846 købte den daværende ejer løjtnant W.F.v. Bruun et stort stykke jord (matr. nr. 9c) af ejeren af Øllegård. Det blev dog ikke ham, men næste ejer A. Nielsen, som kom til at stå for den største ændring og udvidelse af gården.

Foreløbig var der dog ikke noget, der tydede i den retning. A. Nielsen udstykkede i 1854 i forbindelse med købet af W.F.v. Bruun både matr. nr. 33 og 9c og solgte en væsentlig del fra, idet han dog også købte matr. nr. 32b til.

I 1857 kom den helt store udvidelse af Schiøtz' oprindelige gård. A. Nielsen købte gården matr. nr. 16, en af de gamle gårde inde i Viby. Denne udstykkedes med det samme, og matr. nr. 16b solgtes til ejeren af

matr. nr. 18, mens resten 16a og 16d (størsteparten) blev lagt til nr. 33a. Matr. nr. 16a blev herefter hovedparcel for A. Niensens jorder, og handler m.v. blev herefter indført under matr. nr. 16a.

Også bygningerne undergik store ændringer. De blev takseret til brandforsikringen i 1859, 1863, 1867 og 1868 (hvert af sidstnævnte 2 år 2 gange), 1869 og igen i 1876. Herefter skete der ikke flere ændringer i 1800-tallet.

Og hvem var så A. Nielsen? Viby Sogns Historie fortæller følgende:

.. Store Ravnsbjerg, som nu i de næste 20 år (1857-77) ejedes af proprietær A. Nielsen, en ret fin mand, der mentes at være søn af kong Frederik VI. Han tituleredes proprietæren og kappede (slog) efter folk med piskens, hvis de ikke veg til side for ham eller hilste ærbødigt nok. Han var i det hele stor på det, var ubehagelig og fik ofte næsvise svar af sine omgivelser, hvilket jo var såre rimeligt og velfortjent.. (en proprietær er en ejer af en meget stor gård)

Gården blev tilsyneladende drevet med bestyrer, hvilket fortsatte efter A. Niensens død i 1874, hvor hans enke Christiane Johanne Nielsen f. Brechling overtog den ved skifteretsattest i 1877. Hun beholdt gården helt til 1905, og købte endog gården matr. nr. 20a til i 1881, idet denne dog senere blev delvis udstykket.

Herefter kom et par ejere, som kun havde gården i kort tid, men i 1910 købte J.N. Jørgensen den. Han ejede den i 25 år, hvorefter Søren Loft købte den (beskrevet i foreningens årsskrift fra 1995). Søren Loft var en meget kendt Viby-borger. Han boede der til sin død i 1999, hvorefter hans enke boede der til hun døde i år (2008).

Sammenfattende om St. Ravnsbjerg kan man sige, at det er interessant, at den største gård i Viby ved indgangen til 1900-tallet ikke var en af de gamle gårde, men Schiøtz' gård, der af senere ejere blev købt jord til, så den blev den største.

Det er ovenfor nævnt, at matr. 16b i forbin-

delse med A. Niensens køb i 1857 blev solgt fra til ejeren af matr. nr. 18. Denne gård lå som de øvrige Vibygårde inde i Viby, men flyttede ud på 16b i 1858. Den fik (uvist hvornår) navnet Viby Vestergård, et navn der er bevaret både i vejnavnet Vestergårdsvej og i navnet Vestergårdsskolen.

Fredensgården

Gårdene matr. nr. 8a - Enghavegård - og matr. nr. 26a - Fredensgård - lå ved siden af hinanden i Terp. Dette synes ændret i 1857. De to ejere mageskiftede det år en del jord, så Enghavegård fik et stykke af matr. nr. 26a (matr. nr. 26c) og hermed fik jorden samlet

*Fredensgården.
Billedet er fra ca.
1905.*

ved Terp, og Fredensgård fik et stykke af matr. nr. 8a (matr. nr. 8c) og hermed fik jorden samlet ude østpå (Fredensgårdsvej i dag fortæller om placeringen).

Det formodes, at Fredensgård flyttede ud i 1857, men kan ikke påvises. Ejeren hed N.M. Friis, som ifl. annoncer i Aarhus Stiftstidende (21.1.1863 og 8.3.1865) ikke boede på gården, men havde bortforpagtet den. I 1870 (21.6.) annoncerede han gården til salg og angav, at gården lå på Viby Mark en halv mil syd for Århus. Der skulle dog gå helt til 11.1.1873, inden salget blev tinglyst.

Den nye ejer hed Harald Jørgensen. Han var tømmerhandler og oparbejdede efter sigende den største trælasthandel uden for København. I januar kvartal samme år ændredes brandforsikringen (måske kun en justering?), hvorved stuehuset kom til at stå for 2800 rd. og laden for 3000 rd., og et halvt år senere blev der bygget et materialhus, der blev forsikret for 2200 rd. Ved udgangen af 1873 var ejendommen altså brandforsikret for 8000 rd.

Et notat i Viby lokalhistoriske Samling fortæller, at Fredensgård blev tegnet af arkitekten Carl Lange, der flyttede til Århus i 1870, og det tyder på, at den statelige hovedbygning til Fredensgård blev bygget i 1874. Brandforsikringen fortæller nemlig, at der i 3. kvartal det år kom et nyt stuehus, der blev forsikret for 8000 rd., mens det gamle stue-

hus, der - som det fremgår ovenfor - var forsikret for 2800 rd., samtidig blev ændret til kostald med uændret forsikringssum. Harald Jørgensen fortsatte med at betale skat til Århus, så måske han har brugt Fredensgård til sommerbolig?

Harald Jørgensen ejede ejendommen i 20 år til 1893. Herefter var der flere ejere bl.a. De forenede Mejerier i Århus 1902-03. Den mest kendte ejer må være mejeriejer Poul Sloth, der købte Fredensgård i 1907 og ejede den, til Viby Kommune købte gården til udstykning i 1939. En sidevej til Fredensgårdsvej bærer navnet Poul Sloths Vej.

Kongsgården

Saxo fortalte i sin Danmarkshistorie, at kong Valdemar den Store holdt et møde i Viby i 1156. Man mener, at der lå en gård, der kan have tilhørt kong Valdemar, hvor Viby Skolens såkaldte Røde Skole ligger. Vejen bagved skolen hedder i dag Kongsgårdsvej. Den er ikke opkaldt efter kong Valdemars gård, men efter en gård kaldt Kongsgården, der lå, hvor Lokalcenter Viby ligger i dag. Det er derfor nærliggende at tro, at denne gård lå her i mange hundrede år, men det er ikke tilfældet.

Jorden (matr. nr. 5) tilhørte en gård, der lå, hvor Viby Centret ligger i dag. Gården var fæstegård helt op til 1845, hvor den blev solgt til Jacob Andreasen og hustru Maren

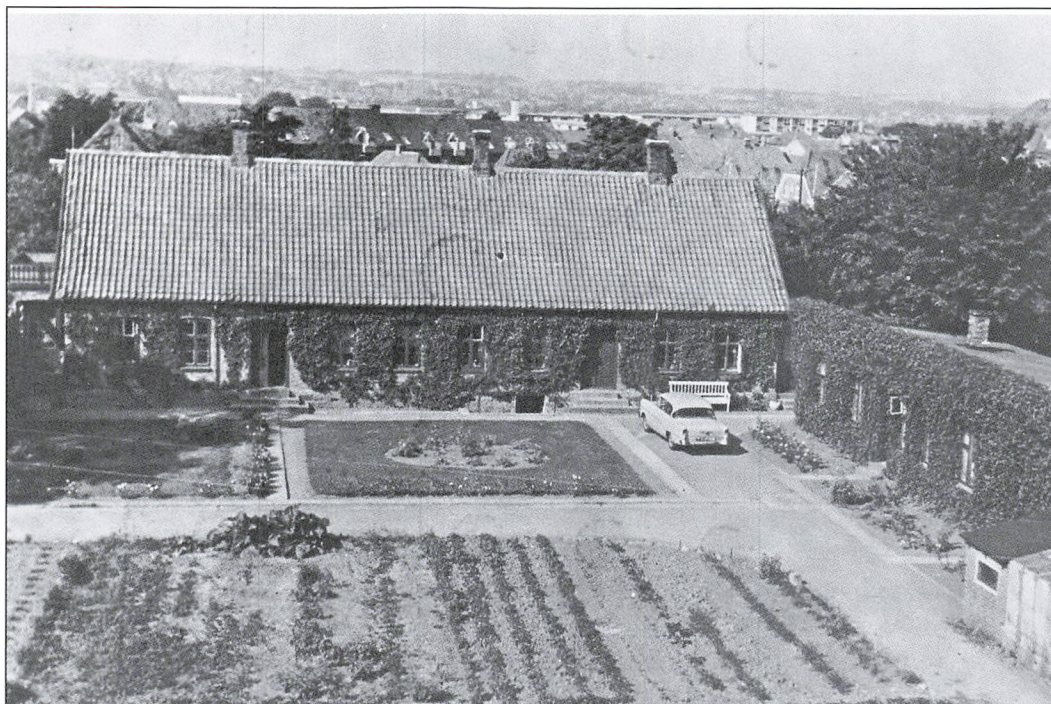
Jensdatter, og i 1867 blev gården overtaget af svigersønnen Rasmus Mogensen. Det var sidstnævnte, der flyttede gården op ad bakken i 1877/78, hvorefter de gamle avlsbygninger blev revet ned, og stuehuset fortsatte som almindelig beboelse.

Nabogården matr. nr. 4 lå også, hvor Viby Centret ligger nu. Omtrent samtidig med, at Rasmus Mogensen flyttede sin gård, blev der solgt en del jord fra den gård til en ny mindre gård (matr. nr. 4f), og resten købte Rasmus Mogensen i 1885 og fik samme år tilladelse til sammenlægning med sin gård (matr. nr. 5a). Det var fra matr. nr. 5a, som

FDBs (grund matr. nr. 5v) blev udstykket fra i 1904.

Hvornår den udflyttede gård fik navnet Kongsgården kan ikke ses. I værket Danske Gårde fra 1906 er stedangivelsen blot En gård på Viby Mark. Den Røde Skole blev bygget i 1915, og det var i forbindelse hermed, at man udgravede den gård, som man mener har tilhørt kong Valdemar den Store. Kun to år herefter blev gården matr. nr. 5a m.fl. solgt til et konsortium, som bl.a. talte redaktør Bertel Jensen, Aarhus Amtstidende. Det er nærliggende at tro, at navnet må tilskrives ham.

*Kongsgården
fotograferet i
1959.
Gården blev
nedrevet i 1966,
og Kredit-
foreningen
byggede stort
kontorhus på
grunden.*

Vibys gårde generelt

Ovenstående omtalte gårde er ikke valgt, fordi de er repræsentative for gårdene i Viby sogn, men valgt, dels fordi deres udvikling viser, at der skete store forandringer med gårdene i løbet af 1800-tallet, og dels fordi det er gårde, hvis navne er almindelig kendt og derfor interessante at følge.

Man kan få det indtryk, at udflytning fra Viby var det almindelige. Ganske vist var der en del flere end de her nævnte gårde, der flyttede ud, men der var dog også gårde, der

ikke gjorde det. Det gælder f.eks. gårdene i den nordlige del af Viby (Nordbygård, Søgård og Abildgård), der eksisterer på samme sted den dag i dag. Der var også gårde, der blev liggende i Viby og i Terp, som de havde gjort i århundreder, men efterhånden blev indhentet af udviklingen og forsvandt.

Det er i forbindelse med omtalen af Kongsgården nævnt, at matr. nr. 4f blev udstykket til en mindre gård i 1870'erne. I perioden 1844 til 1920 er fundet 15 udstykkede mindre gårde. Af disse er de syv udstykket i peri-

Eksempler på byggestilen i Viby.

*Til venstre:
Stuehus i villastil bygget 1906 på matrikel 15a,
Nordbyvej.*

*Herunder:
Gård ved Fredensvang Runddel 1946. Gården blev
bygget i 1862.*

Se også billederne på side 30-31!

oden 1871 til 1890, heri matr. nr. 4f, mens resten er udstykket jævnt i perioden. Man kan ikke heraf udlede, at gårdenes antal hermed blev udvidet med de 15 gårde, da der, som nævnt under matr. 4 og under St.Ravnshøj, også var gårde, der blev nedlagt i forbindelse med opkøb.

Og hvordan så Vibys gårde så ud? Der begynder en ny brandforsikringsprotokol omkring 1870. Heri er det af forsikringsmæssige grunde nævnt, hvilke materialer gårdene var bygget af, og for langt de flestes vedkommende nævnes det, at bygningerne var af bindingsværk med stråtag.

Der skulle dog ikke gå mange år, før man kan se, at flere nye gårde var grundmurede og med spåntag eller med tagpap, hvilket også nogle af de gamle gårde efterhånden fik. I begyndelsen af 1900-tallet kan man se, at enkelte gårde fik stuehuse bygget i ”villastil”.

Engang imellem ryddede man op i matrikelnummersystemet, således at man for nogle gårde og i øvrigt også for huse slettede nogle af de mange matrikelnumre, som nogen af dem havde fået tilkøbt. Det betyder, at man for nogle matrikelnumres vedkommende ikke kan spore gården tilbage til den ældre gård, ens grund har hørt til, men kun til en nyere gård eller hus.

Der er ikke mange gårde tilbage i Viby i dag, og de, der er, ligger alle enten i Nordby

eller i den vestlige del af sognet (nu Ravnshøj sogn).

KILDER OG LITTERATUR:

Det væsentligste kildemateriale til ovennævnte artikel er: Realregistre (også kaldet tingbogen), Landsarkivet i Viborg (LAV), samt på film, Rigsarkivet (RA) og Erhvervsarkivet i Århus (EA).

Brandforsikringsprotokoller, (EA).

Gårdregister, kopi af realregister, register over brandforsikringer m.v., Viby lokalhistoriske Samling (VLS).

Matrikelkort fra forskellige år, Internettet og VLS.

Viby Sogns Historie, bind 1, 1942 og bind 2, 1949.

Utrykt manuskript omtalt i forbindelse med Rudolph Georg Schiøtz, VLS.

Ole Linå Jørgensen

Istandsættelsen af Moesgårds hovedbygning

Moesgårds hovedbygning er færdigbygget i årene op mod 1778 dog undtagen fløjhusene, der blev bygget nogle år senere end hovedhuset. Gennem tiden havde Moesgård flere ejere, indtil gården i 1838 blev solgt til Henrik Christian Leonhard Møller (Constantinsborg) og overretsprokurator Thorkil Christian Dahl. Sidstnævnte købte Møller ud i 1844, hvorefter familien Dahl ejede og boede Moesgård, indtil datteren Bothilde Dahl døde i 1952. Hendes børn solgte Moesgård til Århus Amt og nogle kommuner nær Moesgård i 1960.

Før oprettelsen af Moesgård Museum i 1970 og oprettelse af arkæologistudiet, blev avlsbygningerne ombygget og hovedbygningen istandsat under ledelse af arkitekt C.F. Møller.

Et stort enkeltarbejde var genopførelsen af laden, der var brændt i 1921, dog i reduceret størrelse. Der var kun få midler tilbage til hovedbygningen, så her blev tagkonstruk-

tionen repareret og tagbelægning udbedret med genbrugstagsten fra Fulden. Bortset fra urkvisten blev kvistene mod gårdspladsen fornyet ved den lejlighed. Murene blev malet hvide med murværn ovenpå den oprindelige hvide kalk, og vinduesrammerne blev malet meget mørkt brune. Samtidig blev de baste balustre på verandaen ovenpå havestuen opsat. De er blevet en senere arkitekts yndlingsaversion.

Da det således var ved at være 40 år siden, at bygningen sidst var sat gennemgribende i stand, trængte den efterhånden stærkt til renovering.

Murværn er et tæt materiale, som muren vanskeligt kan "ånde" igennem. Derfor blev det nødvendigt at banke alle gamle kalklag af murene. Forinden var der taget prøver af kalklagene gennem 225 år, inden de blev fjernet for altid. Det er kendt fra gamle malerier, at huset oprindeligt har været kalket lyserødt, hvorfor det blev besluttet at

lade bygningen fremstå i denne farve. I sin tid markerede den lyserøde farve hovedbygningen i forhold til de dengang hvide avlsbygninger i bindingsværk, ligesom den hvide farve hidtil har markeret hovedbygningen i forhold til de rødgyldne tidligere avlsbygninger.

I foråret 2008 begyndte renoveringsarbejdet med afbankning af kalklagene. De nøgne mure afslørede tydeligt forskelle på de to fløjhuse, fordi de ikke er bygget samtidig. Sylstene under det søndre fløjhus er ubearbejdede marksten. Det ustabile fundament har med årene medført flere store revner i murværket. Det søndre fløjhus er bygget af samme type mursten som hovedbygningen, og der er anvendt samme type mørtel blandet af humusholdigt Langballesand. Humus nedbryder med tiden bindeevnen i mørtelen.

Lisenerne mellem vinduerne på fløjhusets vestside er fremkommet ved, at opmuringen i forbandt er fortsat i hele murens længde blot med fremtrukne sten ved lisenerne. De lodrette linjer i lisenerne er derefter fremkommet ved afhugning af stenene. Samme fremgangsmåde er anvendt på hovedbygningen. Der findes en afleveringsforretning på skrift for søndre fløjhus fra 1778. Da menes hovedhuset at have været færdigt i nogle år, og nordre fløjhus menes bygget endnu nogle år senere.

Det nordre fløjhus har smukt tilhugne sylsten af granit og dermed et mere solidt og

stabilt fundament. Der er anvendt en anden type mursten end i resten af bygningen, og der er anvendt andet sand og dermed mere langtidsholdbar mørtel. Pletvis er mørtelen dog smuldret. Lisenerne er fremkommet ved, at der er muret hen til kanten af lisenen, hvor stenen er slået over og derefter fortsat let fremtrukket. Enkelte sten er dog fortsat i forbandt, hvor det kun har været nødvendigt at slå et par centimeter af stenen. I modsætning til hovedhuset er der ikke anvendt genbrugsmaterialer ved opførelse af fløjhusene.

Det kan også ses, at en kældernedgang midt for vestsiden af det søndre fløjhus, modsvarende den eksisterende kældernedgang i det nordre fløjhus, er tilmuret og erstattet med et vindue i nyere tid.

Murankrene til gulvbjælkerne i underetagen var i tidens løb rustet og havde, da de var skjult i muren, derved trykket på de omliggende mursten. Murankre kendes mest fra de udvendige mure på gamle huse, hvor de tydeligt ses som mere eller mindre kunstfærdigt udformede jernstænger, der ofte danner den daværende ejers initialer eller årstal for bygningens opførelse. Murankrene er gennem muren solidt fæstnet til gulvbjælkerne. Gulvbjælkerne danner med påsømmede gulvplanker en solid plade, der via murankrene stabiliserer huset mure, da mure i sig selv ikke er særligt stabile over for vinden.

Der var rådskader i gulvbjælkernes ender, som går 25-30 cm ind i muren. I nyere huse er bjælkeenderne omviklet med tagpap, og i ældre huse er de omviklet med birkebark for at modvirke fugtens indtrængen i træet. Da muren er en sten tykkere under etageadskillelsen, er der endnu tilstrækkeligt sundt træ til at bære gulvene. Ved eftersyn af gulvbjælkerne viste disse sig ligesom andre bjælker i huset at være bemalede og altså genbrugsmateriale. En dendrokronologisk undersøgelse af en gulvbjælke viste, at træet var fældet i 1300 tallet.

Da taget i løbet af sommeren skulle fornyes og tagkonstruktion reparerer, blev hovedbygningen pakket helt ind i stilladser og plastikafdækning. Taget blev fjernet, og lofterne med stuk over øverste etage mod loftet blev fjernet. Efter nedtagningen af stuklofterne viste det sig, at hanebåndsbjælkerne var smukt profilerede på undersiden og loftsbrædderne bemalede med en vissengrøn farve ligesom væggene var pudsede og malede helt op til loftsbrædderne. Dette viser, at stuklofterne er en senere tilføjelse. Alle spærender var rådne, så spærene var begyndt at skride ud af bjælkerne. Nogle spær, som kvistene har hvilet på, var så medtagne efter utætheder ved samlingen mellem flunkerne og taget, at de måtte udskiftes, mens andre i lighed med bjælkeenderne øgedes. Ved restaureringen i 60'erne under ledelse

af C.F. Møller blev kvistene mod gården fjernet; men efter krav fra fredningsmyndighederne blev de genopsat. Da de gamle kviste var borte, blev der fremstillet nogle nye af trykimprægneret træ og zinkplade, hvilket ikke er nogen god sammensætning, idet salte fra trykimprægneringen trak ud i zinken, så kvistene måtte fornyes. Kvisten til uret er også nedtaget, og den var ligesom så meget andet på Moesgård lavet af genbrugsmaterialer. I dette tilfælde var det bemalede loftsbrædder, som antages at stamme fra det nedbrudte Vilhelmsborg. Den blågrå bemaling skulle tilsyneladende gengive forskellige planter. Mens taget var fjernet, var det muligt at se den øverste del af skillerumsbrædderne mellem loftsværelserne. Disse viste sig også at være malet vissengrønne.

Forskellige detaljer viser, at der er foretaget til dels gennemgribende ændringer af planerne for huset under bygningen eller få år efter hovedhusets færdiggørelse. Tilsyneladende har det været planen at bygge en ligeløbstrappe i stedet for den pompøse nuværende hovedtrappe. Under ligeløbstrappen har det antagelig været planen fra siderne at lave nedgang til en kælderdør under trappen. To blændede kældervinduer og manglende sokkelsten under trappen giver grundlag for denne antagelse. Blandt andet den ejendommelige sammenbygning af hovedbygningen og de to fløjhuse viser, at de i

hvert fald ikke har været tænkt med i den oprindelige plan. Det var derfor spændende at se, om de blændede vinduer, der i gavlene af hovedbygningen nu vender mod fløjhusene, var muret i forbandt med muren. Det var de ikke. Derimod er trappehusene med enkelte sten i forbandt med gavlen ligesom risalitterne i nordre fløjhus.

Reparationen af taget gav anledning til at undersøge, hvad skunkene og loftsrummet over loftsværelserne måtte gemme.

For flere år siden blev den gamle fløjdør fra entreen til havestuen genåbnet, idet den for endnu flere år siden var blevet blændet, da godsejer Dahls mineraliesamling krævede endnu et skab. Der blev fremstillet et nyt sæt fløjdøre af samme udseende som husets øvrige indvendige døre. Da nu al isole-ring blev fjernet fra loftet, blev de originale døre fundet dér samt en vinduesskodde, der menes at stamme fra husets første år, da det ikke kunne opvarmes og menes kun at have været brugt som ”sommerhus”. Den ene af dørene var dog blevet gennemboret flere steder, da der blev installeret brandalarm.

På nordre fløjhus blev der udført farveprøver på fire fag i gul, to røde nuancer og grå med og uden hvidmalet rissalit samt forskellige farvekombinationer på sokkel og taggesims. Samtidig var vinduesrammerne malet grå, hvilket gav et meget bedre indtryk end den gamle mørkebrune farve.

Samtlige vinduer, døre og rammer blev repareret og dårligt træ fornyet.

Klokken, der normalt sidder på kvisten over uret, blev taget ned, og så var det muligt uden risiko for at falde ned at studere dens inskription, som bl.a. fortalte, at klokken var støbt i 1677 af klokkestøber Rudolph Melchior fra Vendsyssel. Desuden var indstøbt navnet på den daværende ejer af Moesgård og Vilhelmsborg og dennes hustru, Wilhelm Gùlden Croon og Rigitze Sophia Wind, og endelig var der indstøbt et Dagmarkors med en Kristusfigur. Klokken var således støbt over 100 år før, Moesgård blev bygget. Det er ukendt, hvor klokken oprindeligt har hængt; men en mulighed er Beder kirke. Ophænget til knebelen var knækket af og erstattet af en jernstang, som gjorde klokkes stilling statisk. Jernstangen viste sig at være en gammel vognstang. Da klokken ikke længere kan bevæges, bliver klokkeslagene frembragt af en hammer, der slår på klokken udefra. Hammeren aktiveres mekanisk af uret.

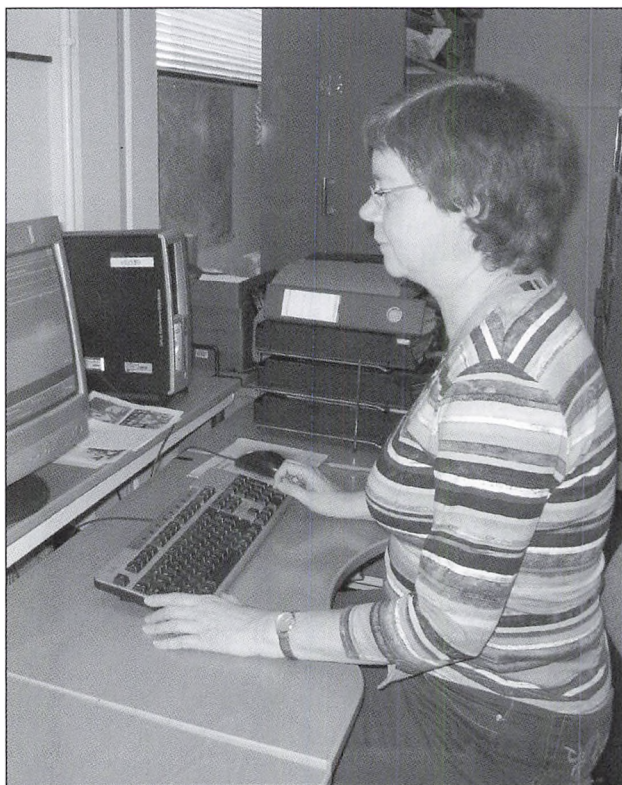
Hele restaureringen kommer antagelig til at koste omkring 20 millioner kr. og afsluttes i foråret 2009. Afslutningen af restaureringen markeres i løbet af sommeren 2009 med en stor fest på gårdspladsen – man fristes til at sige på ”Den røde Plads”.

Ole Linå Jørgensen

Beretning fra Viby lokalhistoriske Samling 2007/2008

Året 2008 blev et rigtigt arbejdsår. Sådanne år er ikke år, der træder frem for de interesserede som et aktivt år, men det var det så sandelig for Samlingens medarbejdere.

Vores registreringssystem er af ældre dato,

ja, helt tilbage til edb'ens tidlige fremkomst og var DOS-baseret, absolut ikke noget venligt arbejdsredskab i dag. Det var svært at rette og supplere allerede indtastede oplysninger, det var svært at søge, og det var stort set umuligt at udskrive relevante lister og lignende. Når så dertil kommer, at nyere printere ikke kan anvendes til systemet, så havde det efterhånden så mange mangler, at en udskiftning var på sin plads, uanset at det vil koste "sved og tårer" for de medarbejdere, som betjener systemet.

Der har længe været en afløser på vej, et digitalt system, som er en nyere generation af vort gamle system. Dette system havde dog mange "børnesygdomme", og da det var dyrt både i anskaffelse og i drift, så har arkiverne i Århus holdt sig tilbage med anskaffelsen. Nu er begge disse forbehold bortfaldet, så vi er i overgangsfasen med at gøre alle vore hidtidige registreringer konvertérbare og få lavet testkørsler heraf inden den endelige konvertering, som formentlig sker i slutningen af året. Herefter skal konverteringen kontrolleres, og det nye system sættes i gang.

Det nye system, der hedder ARKIBAS 4.0 er betydelig lettere at arbejde med, registrere i, søge i og udskrive fra. Desuden ligger alle data i en stor databank, hvortil alle danske

Jytte Jacobsen arbejder på de sidste tilretninger inden konverteringen af arkivsystemet.

arkiver, som er tilsluttet systemet, daglig indrappporterer nye registreringer. Det er meningen, at det senere skal åbnes for offentligheden, således at alle med internet-adgang kan se, hvad der ligger i Viby lokalhistoriske Samling af arkivalier, fonds, billeder m.v.

Arkivmateriale har det med at vokse i omfang, og det betyder jo, at vi hele tiden får behov for yderligere plads. I de senere år har vi benyttet et rum under politistationen - tilhørende politiet - til større ting, herunder vort udstillingsmateriale. Med stor hjælp fra politiet og Viby Andelsboligforening får vi nu lokalet til rådighed for os selv og med direkte adgang hertil døgnet rundt og ikke kun, når politiet havde åbningstid.

Nu skal vi så i gang med istandsættelse og omrokeringer, så vi kan få lidt bedre arbejdsforhold og forhold for vore besøgende i Miniput-Samlingen under Viby Bibliotek.

Men lidt udadvendt aktivitet er det da blevet til. Vi har løbende haft 1-2 miniudstillinger stående i gangen foran Samlingen i åbningstiden. I november 2007 satte vi en udstilling op om større brande i Viby, i februar kom der en ny udstilling med Vibys bagerforretninger og i marts med billeder fra 2. verdenskrig i Viby. I forbindelse med Kunst- og byvandringen i juni viste vi en udstilling

Miniudstilling i gangen foran Samlingens lokale under Viby Bibliotek.

op med billeder af samtlige kunstværker i Viby - vel at bemærke dem vi kender, for der kommer stadig flere til. I august kom så udstillingen om Vestergårdsvej.

Vi viser hele tiden den aktuelle udstilling, men lader den gamle stå, så der reelt altid er to miniudstillinger sat frem. Udstillinger kan dog fortsat ses, selv de er pillet ned, for billederne sidder i ringbind.

I september har vi som tidligere deltaget i Rosenvangskolens SENSOMMERMARKED med en udstilling af billeder fra skolens 80 års historie, idet skolen blev taget i brug i 1928. Denne udstilling blev i år for øvrigt af

et større omfang end tidligere, da vi nu har fået lov til at være i nye lokaler, nemlig skolens nye biblioteksbygning midt i skolegården. Udstillingen blev en stor succes, idet rigtig mange besøgte den både lørdag og søndag.

I juni deltog vi i foreningens Kunst- og byvandring, idet Samlingen stod for Kunstværkerne. På de godt to timer, som vandreturen tog, kom vi forbi 18 af Vibys mindesmærker og kunstværker, det svarer til cirka 75%. Desværre var der ikke så mange med, men de, der deltog, var interesserede og kunne nogle steder også bidrage med oplysninger.

Samlingen og dens medarbejdere bidrager

forsat til oplysninger om Vibys historie, og der er fortsat stor interesse herfor. Vi leverer fortsat stof til Lokalcenter Rosenvangs blad ROSENBLADET og Rosenvængets Grundejerforenings blad. Desværre udkommer Viby Kirkes sogneblad ikke længere, så herigennem har vi ikke mulighed for at delagtiggøre en stor del af områdets beboere om lokalhistorien. Vi er bekendt med, at dette er et stort savn for mange.

Både på Lokalcenter Rosenvang og ved Menighedsplejen ved Viby Kirke arrangeres lokalhistoriske møder, hvor medarbejdere fra Samlingen fortæller om de udvalgte emner.

Vi har nu tilendebragt førsteudgaven af

Udstillingen på Rosenvangskolen havde mange besøgende, som studerede de mange billeder fra skolem og omkring denne.

folderen om Kunstværker i Viby. Over tre gange er der med Nyhederne udsendt blade, som medlemmerne selv skal samle til den lille 12 sider folder med billeder og beskrivelser af de registrerede kunstværker. Disse kan også ses på vores hjemmeside.

Vi har fortsat i Samlingens åbningstid mange besøgende, der søger oplysninger om slægtinge og de huse, som de bor i, eller blot er interesseret i at se billeder fra "gamle dage". Alle er hjertelig velkomne, men vi beklager, at vore besøgsfaciliteter ikke er bedre.

Af større arkivsamlinger har vi ikke modtaget nogen i det forløbne år, men som det fremgår, kommer der fortsat mange billeder og andre arkivalier ind, ofte i forbindelse med byvandring og udstillinger, således at disse faktisk har et dobbelt formål.

Uden en stor opbakning fra interesserede er det ikke muligt at drive en lokalhistorisk Samling, og det har vi fortsat. I Samlingen arbejder foruden undertegnede og Tove Glud seks medarbejdere med hovedsagelig registrering. Derforuden har vi fem medarbejdere med løsere tilknytning med klippearbejde, hjemmesider, billedidentifikation, research og biblioteksarbejde. Arbejdet foregår for det meste i små hold eller hjemme fra, da vi ikke har mulighed for at være i Samlingen samtidig.

Vi opfordrer fortsat vore medlemmer og

alle andre i Viby til at gennemgå skuffer, lofter og gemmer for at finde billeder og arkivalier enten fra dem selv eller fra foreninger, som de har været med i ledelsen af eller blot medlemmer af. Vi er meget interesseret i dette materiale og skal nok selv gennemgå dette og foretage kassation af ikke interessant materiale.

Klavs Klercke Rasmussen
Arkivleder

Samlingen 2007 i tal:

Åbningstider: 2 timer om ugen (mandage fra 15.30 til 17.30).

Antal besøg: 155

Registrerede afleveringer: 51

Herved indkom bl.a. 25 arkivalier og 869 billeder

Forespørgsler og undersøgelser: 16, heraf 12 skriftlige.

Samlingen 2006 i tal:

Åbningstider: 2 timer om ugen (mandage fra 15.30 til 17.30).

Antal besøg: 175.

Registrerede afleveringer: 63.

Herved indkom bl.a. 18 arkivalier og 292 billeder

Forespørgsler og undersøgelser: 10 heraf 4 skriftlige.

Beretning for Viby lokalhistoriske Forening 2007/2008

Tilhørerne kunne næsten fornemme spændingen og den lette gysen ved brandbiler under udrykning, da vicebrandchef Hans-Jørgen Salomonsen holdt foredrag for omkring 85 af foreningens medlemmer den 27. november 2007. Hans-Jørgen Salomonsen fortalte om sin opvækst og vejen til brandvæsenet. Senere fortalte foredragsholderen om oplevelser ved forskellige brande og andre oplevelser gennem sin da 29 årige karriere ved Århus Brandvæsen. Hans-Jørgen Salomonsen er siden gået på pension den 30. september 2008.

Forinden var Vibybogen 2007 blev udleveret til de fremmødte. Det kan ikke påskønnes nok, at så mange bøger bliver bragt hjem uden udgifter til forsendelse. Alle syv artikler havde indhold, der lå inden for mands minde - eller næsten, idet det for de fem artiklers vedkommende var forfatterens barndoms- og ungdomserindringer og en enkelt om beskæftigelsen som bådudlejer ved Århus Å.

Verner Asholt havde ud fra efterladte ting fra sine forældre skrevet om sin far, lærer ved Viby Skole O.P. Asholt, og ikke mindst

hans tillidshverv i Viby Brugsforening og sygekassen. Tove Glud Rasmussen havde som sædvanligt set helt bort fra de personlige relationer og skrevet en spændende artikel om bygmester Christian E. Rohde og hans deltagelse i udbygning af en del af Kongsvang.

Som sædvanligt blev det en alsidig og denne gang også lidt mere munter bog at kaste sig over ikke mindst takket være Finn Zachariassens erindringer. Med læsningen tog tankerne uvilkårligt læseren med på udflugt til barndommens eller ungdommens Viby.

Årets første arrangement i 2008 var generalforsamlingen den 12. marts. Alt gik roligt og stilfærdigt til under Svend Wiborgs ledelse. Beretningen samt regnskab og budget blev godkendt uden indvendinger, og der var genvalg på alle poster.

Efter generalforsamlingen holdt inspektør Hans Skov fra Moesgård Museum et levende foredrag om Århus i vikingetiden. Århus er i den pudsige situation, at byen ikke alene bliver ældre som følge af tidens fremadskriden, men også bliver ældre bagud i tid, efterhånden som arkæologerne graver sig igennem det gamle Århus.

Moesgård er altid et besøg værd, og i 2008 og 2009 ikke mindst på grund af renoveringen af hovedbygningen. På restaureringsarkitekt Torsten Hinges anbefaling havde vi

arrangeret endnu et besøg den 28. maj; men interessen blandt foreningens medlemmer var med ti deltagere beskedent. Omvendt var det selvfølgelig meget spændende at høre og se, hvad Torsten Hinge havde fundet ud af siden sidst og ikke mindst se byggepladsen.

Interessen var lidt større for Klavs Klercke Rasmussen og Tove Glud Rasmussens byvandring den 12. juni - 16 deltagere - hvor der var mulighed for at høre om og se 18 kunstværker rundt i Viby, og imellem kunstværkerne blev der fortalt om de kvarterer og bygninger, vi passerede. Som følge af turens længde gav den også god motion.

Det sidste arrangement før udgivelsen af årbogen var endnu en byvandring den 25. august syd for Skanderborgvej mellem jernbanen og kirken. Lillian Enemærke og Tove Glud Rasmussen førte de 54 deltagere rundt på endnu en vellykket og interessant byvandring.

Nyheder er som sædvanligt udkommet med fire numre i 2008. Klavs Klercke Rasmussen har i år for Samlingen fortsat registreringen af kunst i Viby, og det er blevet til yderligere et par tillæg til Nyheder.

Ole Linå Jørgensen

Torsten Hinge fortæller om Moesgaard ved besøget den 28. maj. Uanset Folkevognen i baggrunden er billedet fra 2008.

*Foto:
John Jacobsen.*

Indholdsfortegnelse over tidligere årgange af Vibybogen

1990

- Thøger Rasmussen:* Lidt om Viby-forhold omkring 1906.
Bent Keblowszki: Byggeforeningen "Fremtiden".
Bent Keblowszki: Spredte træk fra Gl. Kongsvang.
Ejlif Salomonsen: Om familien Borchmann og gartnerierne på Lillevej.

1991

- Hanne Marie Rud:* Om kvindeegen og min oldemors erindringer.
Jens Juul: 50 år som beboer i Rosenvang.
Knud Juul: Erindringer fra min drengetid i Rosenvang.
Bjarne Merlitt: Fra hjulspor til villavej - om Vegavej.
Ejlif Salomonsen: Viby Telefoncentral og dens første abonnenter.
Bodil Elling: Litteratur om Viby.

1992

- Tove Glud Rasmuss.:* Lærerinde Anna Sørensen.
Jens Juul: Man kan stadig finde bindingsværkshuse på Enghavevej.
Kathrine Jensen: Kathrine Jensen fortæller om sit liv i Viby.
Ejlif Salomonsen: En bondeslægt i Viby.
Vagner Nielsen: Kirkevej i 1920'erne.
Bodil Elling: Litteratur om Viby (Lars Bjørnbak og kirken).

1993

- Aage Bruun Jespers.:* "Billeder" fra min barndom i Viby.
Tove Glud Rasmuss.: Historien om et billede.

- Jens Juul:* Hvornår bliver vi gamle?
Carl Bendixen: "Fælleseje".
Carl Bendixen: Saga om et hus i "Fælleseje".
Jytte Kristensen: Et havehus på Junovej.
Ejlif Salomonsen: Flagallé på Kongevej.

1994

- Bernad. Keblowszki:* Erindringer fra Kongsvang.
Tove Glud Rasmuss.: Sichar i Viby - Nordens første kvindehjem.
Vagner Nielsen: Barndomserindringer fra Viby.
Bente K. Rasmussen: 4000 læs sten.
Valdemar Petersen: Et kapitel otte hus.
Tove Glud Rasmuss.: Gartner M. Jensen, Skovdal.

1995

- Erik Hall:* Besættelsestidens Viby.
Bjarne Merlitt: En husvags erindringer.
Richard Høeg: Ale og Richard-harmonikavirtuoser.
Henning Poulsen: Handelsliv på Kongevej.
Tove Glud Rasmuss.: Viby Centret 25 år.
Christian Jensen: Landsbyen, der forsvandt.
Jens Juul/
Tove Glud Rasmuss.: Viby Kommune.
Fra Viby Ugeavis: Det sidste sognerådsmøde.
Lillian Enemærke/
Per Yde Rasmussen: Loft, en gammel Vibyslægt.

1996

- Hanne Skærbæk:* Min barndom på Stenkildegaard.
Bjarne Merlitt: Statsbos boligblokke på Neptunvej.
Tove Glud Rasmuss.: "Den røde skole".
Aksel Loft: Viby feriekolonis tilblivelse.

Jens Juul: Hotel Viby gennem 60 år.
Else Hørlyck: Pigeliv i 30'erne og 40'erne.
Ejlif Salomonsen: Træk af Viby Folkebibliotek historie.
Bente K. Rasmussen: Viby Sogns lånebogssamling.

1997

H. Chr. Johansen: Chokoladedreng i Kinografen.
Tove Glud Rasmuss. m. fl.: I skole i Viby og Rosenvang i 30'erne.

Hans Skov,

Moesgård Museum: Nordby - en nedlagt kirkegård fra tidlig middelalder.

Tove Glud Rasmuss.: Det talte man om i 1930'erne: Indlemmelse i Århus.

Kai Knudsen: Hvor blev brandsprøjten af?

Tove Glud Rasmuss.: Edisonsvej - en gammel villavej.

Granild/H.Bjørnb.: Livsfangen på Vidtskue.

Billedserie: FDB i Viby.

1998

Karl Bock: En tur på Nordbyvej i 1928.

Ejner Madsen: En arbejdsplads i Kongsvang.

Fra arkivet: Nyt butikshus i "Stenkildeparken".

Ejgil Clausen: Fra mælkedreng til togfører.

Fra arkivet: Politiet spørger.

Tove Glud Rasmuss.: Byvandring i Rosenvang og Kongsvang i 1927.

Line Sørensen: FDB's hør-eventyr i Viby.

Bodil Elling: Nybyggerliv i Præstevangen.

Bente K. Rasmussen: Musikpræsten i Viby - Jacob Steenberg.

1999

Birgit Øskov: Hørwarefabrikanten på Marselisb.

Jørgen B. Clausen: Bombenatten i Viby 3. august 1941.

Tove Glud Rasmuss.: Den røde låge 100 år.

Bent Keblouszki: Branden på rammefabrikken.

Bjarne Merlitt: Min barndoms Fredensvang.

Tove Glud Rasmuss.: Weekendhytten Dakbjerg 50 år.

2000

Knud Skøtt Knudsen: Viby Lommetørklædefabrik og drengear i Viby.

Tove Glud Rasmuss.: Jazz Club Korovi

Verner Dalsgaard: Viby set gennem en fristil fra 1940'erne.

Preben Kierstejn: Drukneulykker i 1925 har præget generationer.

Ole Linå Jørgensen: Jernbanerne i Viby.

2001

Børge Hede: Viby Sygekasse.

Tove Glud Rasmuss.: Rosenvang 100 år.

Avisartikel fra 1941: Børnedyrskue i Viby.

Tove Glud Rasmuss.: Det var ikke sne.

Jens E. H. Petersen: "Bitten" - et havehus i Rosenvang.

Avisartikel fra 1942: Viby sogn fra 1842-1942.

Bente K. Rasmussen: En kirke bliver til.

Interview: Bagerens Inge.

2002

Haakon Nederland: Barndom i Viby.

Helge Gottlieb: Fra Viby Skole til Vestergårdsskolen.

Tove Glud Rasmuss.: Spædbørnehjemmet Vibyhus.

Finn Zachariassen: En rædselsnat i Viby - okt. 1944.

Bente K. Rasmussen: Viby Elværk.

2003

Svend Wiborg: Uvelkommen i Viby.

Finn Zachariassen: 40 år med badeanstalt i Viby.

Jørgen B. Clausen: Skolegang på Rosenvangskolen.

Ole Linå Jørgensen: FDBs fabrikker i Viby.

Aage Vuus Pedersen: FDBs Centralafdeling i Viby.

Avisartikel: Kvindehjemmet "Sichar" i flammer.

Jens Juul: Hovedvej 10 - Europavej 3.

Erik Hall: Husker du vor skoletid.

2004

- Jytte Christensen:* En folkedanserforenings start i Viby.
Erik Hall: En afvigers erindringer.
Leif Willer Rasmus: Viby Idrætsforening.
Poul Grønning: Viby Fritidsklub m.m.
Hugo Madsen: Viby blandede Kor.
Bent Keblouszki: Byggeforeningen "Fremtiden".
Eva Fisker Petersen: Frivilligt Pige-Forbund.
Ejlif Salomonsen: Viby Afholdsforening.
G. Svane Østbye: Min spejdertid.
Villy Andersen: Socialdemokratisk Forening m.m.
Henn.Bøtker m.fl.: FDF i Viby og dets orkester.

2005

- Leon Nielsen:* 1948 - et skelsættende år for Viby.
Peder Jensen: Fra kontrollass.til skoleinspektør.
Lillian Enemærke: Viby i 40erne og 50erne.
Fra arkivet: 8. maj 1945 i Viby.
Fra arkivet: Husmandsstedet "Egebæk".
Finn Zachariassen: Fragmenter fra mit skoleforløb.
Anna-Lise Rasmuss.: "Hjemme" - det er Viby.
Tove Glud Rasmuss.: Vibys "byggematador" - murermester A.P. Gjerrild.

2006

- Christa Stensig N.:* Kogekone, FDB-arbejder, mor til 6.
Jørgen Bitsch: Alderslyst, en forstad til en forstad.
Nina Albret: Husmors hverdag i efterkrigsårene.
Chili Turèll Tale ved Viby Biblioteks 50 års jub.
F.Frisch og E.Hall: Frisk fra Viby.
Ejvind Hansen: KINO, Vibys biograf.
Steen Juul: KINO-erindringer.
Kirsten Melsen: Nana Mogensen.
Tove Glud Rasmuss.: Vibys i 1906. murermester A.P. Gjerrild.

2007

- Valborg J. Jørg.:* 22 år med bådudlejning ved Århus Å.
Verner Asholt: O.P.Asholt - lærer og brugsforeningsf.
Else Vesterby: Krigsbørn og efterkrigsbørn.
Eva Bostrup: Vi vinkede til jagerpiloterne.
Hans Nielsen: Træmand fik lært at danse.
Finn Zachariassen: En avisdrengs bekendelser.
Tove Glud Rasmuss.: Et nyt villakvarter i Kongsvang.

Indmeldelse i

Viby
lokalhistoriske
Forening

kan ske til

Viby Bibliotek
Skanderborgvej 170
8260 Viby J.
eller e-mail:
toveglud@stofanet.dk

ISBN: 0905-801X